

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Journalist av Guds nåde

En analyse av noen aspekter ved Hallvard Rieber-Mohns journalistiske og homiletiske forfatterskap.

Kristoffer Lønning Tørressen

Veileder

Førsteamanuensis – seksjonsleder KH, Jan Schumacher

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved

Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen

Det teologiske menighetsfakultet, [2012, høst]

AVH 504: Spesialavhandling med metode (30 ECTS)

Cand.theol.

Innhold:

1. Innledning:	4
1.1 Presentasjon av tema:	4
1.2 Problemstilling:	5
1.3 Litteraturavgrensning:	7
1.4 Metode	8
1.5 Utgangspunkt:	9
1.6 Målsetting:	9
1.7 Disposisjon:	10
2 Historisk introduksjon:	11
2.1 Innledning:	11
2.2 Presentasjon av Hallvard Rieber-Mohn:	11
2.3 Avisene Hallvard Rieber-Mohn skrev i:	14
2.3.1 Arbeiderbladet:	15
2.3.2 Aktuell:	15
2.3.3 Hvorfor Aktuell og Arbeiderbladet?	16
2.4 I sin fars fotspor:	17
2.5 Miljøet i St. Dominikus kloster:	17
2.6 Den katolske kirke i Norge 1950-1980:	18
3 Menneske først:	20
3.1 Innledning:	20
3.2 Presentasjon av epistelsamlingene:	20
3.2.1 Sideblikk:	21
3.2.2 Midt på treet:	21
3.2.3 Brev til Ben:	21
3.3 Oppbygging:	22
3.4 Temaer:	24
3.4.1 Menneskesyn:	25
3.4.2 Toleranse:	26
3.4.3 Nestekjærlighet:	27
3.4.4 Vold, krig og ondskap:	29
3.4.5 Politikk:	30
3.5 Hvordan skriver Hallvard Rieber-Mohn om mennesket?	32
4 Kristen så:	34

4.1	Innledning:	34
4.2	Presentasjon av materialet:	34
4.2.1	<i>Menneske først, kristen så: Et streiftog i evangeliet</i>	35
4.2.2	<i>Alvorets glede: Nye streiftog i evangeliet</i>	35
4.3	Oppbygging av prekenene:	36
4.4	Temaer:	37
4.4.1	Menneskesyn:	38
4.4.2	Toleranse:	39
4.4.3	Nestekjærlighet:	40
4.4.4	Vold, krig og ondskap:	41
4.4.5	Penger og materialisme:	43
4.5	Hvordan skriver Hallvard Rieber-Mohn om Gud?	44
5	Kentauren – halvt åndsmenneske og halvt arbeidsgamp	47
5.1	Innledning:	47
5.2	Laget over samme lest?	47
5.2.1	Tema:	47
5.2.2	Form:	48
5.2.3	Språk:	48
5.3	Hvordan kom rollene som pater og journalist til å prege hverandre i Hallvard Rieber-Mohns forfatterskap og virke?	49
5.3.1	Kan vi gjennom hans epistler og prekener finne uttrykk for at all menneskelig streben er ”veier til evangeliet”?	52
5.3.2	Hvordan kommer underliggende teologiske premisser frem når han i sine epistler og prekener kommenterer dagsaktuelle samfunnsspørsmål?	55
6	Avslutning:	58
6.1	Hva jeg har gjort	58
6.2	Lukke sirkelen:	59
6.3	Åpne perspektiv:	61
7	Litteraturliste:	62
7.1	Bøker:	62
7.2	Internettreferanser:	63

1. Innledning:

1.1 Presentasjon av tema:

Hallvard Rieber-Mohn var i følge den katolske pateren Albert Raulin en ”Journalist av Guds nåde”¹, en betegnelse som passer så godt at jeg har valgt å bruke det som tittel for denne oppgaven. Dette sitatet sier mye om hvilke aspekter ved Hallvard Rieber-Mohn jeg skal jobbe med i denne oppgaven, nemlig hans to roller som pater og journalist. Jeg skal ta utgangspunkt i de to rollene og se på hvordan de forholder seg til hverandre. Det skal jeg gjøre med særlig vekt på hans forfatterskap av epistler og prekener, og jeg ønsker gjennom dette å treffe nerven i forholdet mellom de to rollene. Denne nerven er noe Hallvard Rieber-Mohn selv har satt ord på i en av hans bøker:

”Forbinder noen optimistisk prestens og journalistens to gjerninger blir de en slags livets urolige pendlere, og kan nå og da føle seg som et fabelmenneske fra den gamle mytologi: *Kentauren* – halvt åndsmenneske og halvt arbeidsgamp med mangt å slepe på. I det minste kjeder de seg knapt i tilværelsen og må ofte sanne at sakristi og arbeidsrom kan belyse hverandre, og trenger så menn begge til det, i en oppsplittet livsform som vår egen”²

I dette sitat sammenligner Hallvard Rieber-Mohn seg selv med fabelmennesket Kentauren, som gir et aspekt ved hvordan hans to roller som pater og samfunnsdebattant forholder seg til hverandre. Men det er ikke det eneste bildet eller metaforen han anvender i dette sitatet, for helt i begynnelsen av sitatet beskriver han forholdet mellom de to rollene som en pendling. Han skriver at presten og journalisten blir pendlere, dette bildet forsterkes med at han kaller dem livets urolige pendlere. Dette bildet av en pendlebevegelse sier noe om at grensene mellom hans to roller ikke er helt definert, men at han hele tiden pendler i mellom dem. Et slikt bilde er nesten en motsetning til at han sammenligner seg med fabelmennesket kentauren. For på en kentaur er det et tydelig skille mellom mennesket og dyret, i hvert fall når en ser den utenfra. For meg har begge disse to bildene av Hallvard Rieber-Mohn, som en livets urolig pendler og en kentaur, vært en inspirasjon til å gå dypere inn i forholdet mellom

¹ Sitatet er hentet fra første del av tittelen til artikkelen ”*Journaliste par la grâce de Dieu: le frère Hallvard Rieber-Mohn*” skrevet av Albert Raulin. Jeg har oversatt sitatet fra fransk til norsk.

² Rieber-Mohn, *Småvarmt og Brennhett: Epistler til medkristne – og andre: s 7*

rollene som pater og journalist. Men han bruker også flere bilder for å beskrive forholdet mellom de to rollene, og det ligger en nøkkel til hans forståelse av sine to roller mot slutten av sitatet. Her beskriver han forskjellen mellom de to rollene i form ved og skille dem av fysisk, nemlig som sakristiet og arbeidsrom. Denne delingen av rollene i disse to rommene er interessant og gir et bilde av at skillet mellom de to rollene er reelt og fysisk. Samtidig som han gir tydelig uttrykk for at dette skillet ikke er et vanntett skott, for disse to rommene mener han belyser hverandre og dette skal de også gjøre. At de belyser hverandre er viktig og viser godt hvordan han selv ser på at hans to roller forholder seg til hverandre, nemlig at de preger hverandre på hver sin måte og at det er vanskelig og definere nøyaktig hvordan.

1.2 Problemstilling:

Jeg skal i denne oppgaven gå inn i Hallvard Rieber-Mohns pendling mellom de to rollene, og derfor har jeg valgt en problemstilling som skal gi et innblikk i det:

Hvordan kom rollene som pater og journalist til å prege hverandre i Hallvard Rieber-Mohns forfatterskap og virke?

Denne problemstillingen er veldig åpen, men jeg snevrer den inn ved to underspørsmål som er utformet ved hjelp av noen sitater om Hallvard Rieber-Mohn. Disse underspørsmålene er slik:

- 1. På hvilken måte kan vi gjennom hans epistler og prekener finne uttrykk for at all menneskelig streben er "veier til evangeliet"?*
- 2. Hvordan kommer underliggende teologiske premisser frem når han i sine epistler og prekener kommenterer dagsaktuelle samfunnsspørsmål?*

Sitatene disse to underspørsmålene delvis er basert på kommer fra to av hans nære venner, Lars Roar Langslet og Arne Skouen. Begge disse kjente Hallvard Rieber-Mohn godt og er derfor en god kilde til å få innsikt i hans liv. Jeg har blitt inspirert av disse sitatene og formulert underspørsmålene slik fordi de tar opp interessante aspekter ved forholdet mellom Hallvard Rieber-Mohn sine to roller. Det første underspørsmålet kommer fra dette sitatet av Lars Roar Langslet:

”Et samlende motto for ham ble Grundtvigs ord: “Menneske først, kristen så.” Men som katolikk så han all sann menneskelig streben, også kulturliv og vitenskap, som “veier til evangeliet”.³

For meg var dette et sitat jeg stoppet opp ved fordi det går rett inn i Hallvard Rieber-Mohn sin egen selvforståelse, der han uttrykker at sakristi og arbeidsrom belyser hverandre. På den måte får vi gjennom Langslets ord en bekreftelse på dette og for meg ble dette en inspirasjon til å gå nærmere inn i forholdet mellom menneskelig streben og evangeliet. I det andre underspørsmålet ble jeg inspirert til utformingen av spørsmålet av dette sitatet av Arne Skouen:

“Han trengte ikke nevne premissene han levde under, vi kjente dem. Heri lå hans overlegne personlige integritet. Derfor rommet samvær med ham en uvanlig dimensjon. Det var å slå vinduene opp.”⁴

Igjen må jeg henvise til Hallvard Rieber-Mohn sitt eget sitat, der han beskriver de to rollene gjennom bildet av sakristiet og arbeidsrommet som belyser hverandre. Den måten Arne Skouen tenker her er nærliggende til Hallvard Rieber-Mohns egen tankegang, spesielt når Arne Skouen fokuserer på at de premissene Hallvard Rieber-Mohn levde under var kjent. Disse premissene han levde under som pater ble derfor også gjeldende og synlig i hans forfatterskap og virke som journalist. Dette er et eksempel på hvordan sakristiet lyser over i arbeidsrommet og dette ønsker jeg å undersøke nærmere. Jeg ønsker å se på hvordan disse premissene ligger under Hallvard Rieber-Mohns epistler og prekener.

³ Hallvard Rieber-Mohn – utdypning (Norsk biografisk leksikon). () I Store norske leksikon. Hentet fra: http://snl.no/nbl_biografi/Hallvard_Rieber-Mohn/utdypning 14. Desember 2012

⁴ Hallvard Rieber-Mohn – utdypning (Norsk biografisk leksikon). () I Store norske leksikon. Hentet fra: http://snl.no/nbl_biografi/Hallvard_Rieber-Mohn/utdypning 14. Desember 2012

1.3 Litteraturavgrensning:

Jeg ser det ikke som nødvendig med en fullstendig gjennomgang av Hallvard Rieber-Mohns omfattende forfatterskap, og har derfor valgt å konsentrere oppgaven rundt det han har utgitt i bokform. Av det han har gitt ut i bokform har jeg også måtte gjøre avgrensninger og har valgt å avgrense det til et utvalg preken- og epistelsamlinger. Kriteriene for utvelgelsene av disse samlingene har vært både tid, sjanger, innhold og av selve problemstillingen. Jeg har valgt ut tre epistelsamlinger som er fra perioden 1970 til 1973. Tre samlinger som i hovedsak inneholder artikler publisert i avisen Arbeiderbladet og tidsskriftet Aktuell. Jeg har også valgt ut to prekensamlinger fra nesten samme periode. Disse er noe senere på 1970-tallet og kom ikke ut før i 1976 og 1978. Begge samlingene består i hovedsak av prekener som var skrevet til forsamlingen i St. Dominikus kirke, mens den ene samlingen består også av radio prekener som var holdt i Norsk rikskringkasting. Jeg har i tillegg til disse epistel- og prekensamlingene også brukt andre bøker i hans forfatterskap. Dette har jeg gjort for å kunne gi bedre svar på problemstillingen, og for å kunne gi et mer utfyllende bilde om hvordan de to rollene henger sammen. Jeg har også, i den historiske introduksjonen, tatt noen litteraturmessige avgrensninger og valg. De valgene kan nok av noen kritiseres, men disse avgrensningene har vært helt nødvendige for denne oppgavens tilblivelse. Det første punktet som jeg ønsker å klargjøre er det biografiske materialet som er brukt. Jeg har valgt å bruke to bøker *Veivisere – 9 norske profiler* og *Pateren. En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*. Problemet med begge disse bøkene er at de ikke er kritiske eller er forskningsbaserte biografier. De er rett og slett minnebøker skrevet av venner. Et annet problem er at begge til dels har samme forfatter, der Lars Roar Langslet har skrevet kapitlet om Hallvard Rieber-Mohn i boken *Veivisere – 9 norske profiler* og han har også skrevet et av kapitlene i boken *Pateren. En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*. Begge disse bøkene er altså ikke kritiske til Hallvard Rieber-Mohn, og beskriver hans liv uten distanse. Det er to grunner til at jeg valgte nettopp disse kildene til denne oppgaven. For det første skal ikke denne oppgaven være en biografi om Hallvard Rieber-Mohn, men gi en innføring, og se på hans roller som pater og journalist. Den andre grunnen er at det ikke finnes noe særlig annet biografisk materiale og alternativet ville da vært å plukke litt og litt ut av ulike historiebøker og lignende. Dette ville gitt et mindre sammenhengende bilde og vanskeliggjort skriveprosessen. På samme måte har jeg også i resten av den historiske introduksjonen brukt få men helhetlige bøker som kilde. De bøkene har jeg valgt å bruke fordi de gir en god innføring i de historiske kontekstene jeg har ønsket å belyse.

1.4 Metode

Metode for oppgaven er sterkt inspirert av Hallvard Rieber-Mohn sitt sitat der han sammenligner seg selv om en livets urolig pendler. Denne pendlebevegelsen blir metoden jeg skal følge. Siden denne oppgaven er en type litteraturstudie vil denne pendlebevegelsen i hovedsak gå mellom hans epistler og prekener. Jeg vil i kapittel 3 jobbe med epistlene og så gå videre til prekenene i kapittel 4, for så å pendle mellom de to sjangrene i kapittel 5 der jeg skal besvare på problemstillingen og underspørsmålene. I denne pendlingen mellom og i de ulike tekstene kommer jeg ikke bort fra at jeg også tolker dem. Derfor har den hermeneutiske sirkel vært et godt hjelpemiddel for meg. Spesielt fordi den tar på alvor sammenhengen mellom enkelt deler og helheten. Jeg bruker den hermeneutiske sirkel slik den er definert i boka *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger*:

”Generelt kan vi si at uttrykket ”den hermeneutiske sirkel” betegner det forhold at all fortolkning består i stadige bevegelser mellom helhet og del, mellom det vi skal fortolke og den kontekst det fortolkes i, eller mellom det vi skal fortolke og vår egen forståelse. Hvordan delen skal fortolkes, avhenger av hvordan helheten fortolkes, og hvordan helheten fortolkes avhenger av hvordan delene fortolkes. Hvordan fenomenet fortolkes, er avhengig av hvordan konteksten fortolkes, og omvendt”⁵

Den hermeneutiske sirkelen er et godt hjelpemiddel, spesielt fordi den på mange måte følger Hallvard Rieber-Mohns egen forståelse av hvordan tekstene og rollene hans henger sammen. Epistlene og prekene må behandles hver for seg fordi de er forskjellige enkeltdeler i hans forfatterskap, men som han selv skriver er de allikevel ikke uavhengig av helheten. Sakristiet og arbeidsrommet belyser hverandre og det er derfor viktig å pendle mellom de enkelte deler og helheten. Den hermeneutiske sirkelen har vært viktig i fortolkningsprosessen og styrket min evne til å gå inn i tekstene til Hallvard Rieber-Mohn. Den hermeneutiske sirkel betoner også hvor viktig vår egen forståelse er og derfor ønsker jeg i neste punkt å ta opp mitt utgangspunkt og mine forutsetninger da jeg begynte på denne oppgaven.

⁵ Gilje og Grimen, *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*: s. 153

Jeg ser det også som nødvendig å nevne hvordan jeg henviser til bøker og annet jeg anvender i oppgaven, enten gjennom å sitere eller å gjengi. I denne oppgaven har jeg valgt å henvide i fotnoter, og henvisningene ser slik ut: Etternavn, *Tittel på boken*: sidetall. Grunnen til at jeg gjør det slik er at jeg mener det gjør det enklere for leseren å finne tilbake til kildene jeg anvender. Denne måten å henvide på fungerer også godt fordi den gir leseren umiddelbar informasjon om hvilken bok det er snakk om, i motsetning til andre henvisningsmetoder der man kun skriver etternavn, årstall og sidetall.

1.5 Utgangspunkt:

Mitt utgangspunkt, da jeg gikk inn i denne oppgaven, er for meg viktig å definere, noe som også den hermeneutiske sirkel betoner viktigheten av. Jeg gikk inn i denne oppgaven med det utgangspunkt at jeg er lutheraner og har min kirkelige tilknytning til Den norske kirke. Derfor mangler jeg inngående kunnskap og spesielt kjennskap til Den katolske kirkes teologi. Jeg innehar selvfølgelig mye generell kunnskap om Den katolske kirkes teologi og historie, men den er ikke inngående og/eller fullendt. Det får selvsagt konsekvenser for min tolkning av Hallvard Rieber-Mohn sine tekster, på tross av at denne oppgaven ikke forsøker å gi en fullstendig utlegning om hans teologi. Samtidig er det også slik at Hallvard Rieber-Mohn selv ikke er opptatt av å legge ut om særskilt katolsk lære i sine epistler og prekener. Han er mer opptatt av å skrive om gudstro og menneskesyn. Gjennom hans formidling av Gudstroen og menneskesynet har jeg opplevd at det har vært enkelt å forstå det han formidler i epistlene og prekene. Jeg opplever at mitt utgangspunkt som teologistudent og troende lutheraner var tilstrekkelig for å gå inn i hans forfatterskap. Og at hans forfatterskap, spesielt i epistler og prekener, er tilgjengelig for de fleste uavhengig av utgangspunkt. Spesielt fordi han tar i sitt forfatterskap som oftest tar utgangspunkt i det konkrete og dagsaktuelle som er kjent for mange.

1.6 Målsetting:

Min målsetning med denne oppgaven er å gi et bilde av hvordan hans pendling mellom rollen som pater og rollen som journalist får sitt uttrykk i epistlene og prekene hans. Jeg ønsker spesielt å vise den nære forbindelsen det er mellom de to rollene og hvordan de belyser hverandre fremfor å ekskludere hverandre. Gjennom å bruke hans egen metode, nemlig pendlingen, ønsker jeg å gi meg selv og du som leser et unikt innblikk i hans forfatterskap og

virke. Dette innblikket håper jeg også kan gi nye perspektiver og ny lyst til lesningen av Hallvard Rieber-Mohns omfattende og interessante forfatterskap.

1.7 Disposisjon:

Måten jeg vil strukturere oppgaven på har nesten gitt seg selv og jeg har blitt sterkt inspirert av en del av Hallvard Rieber-Mohn sine egne sitater. Først har jeg valgt å ha et kapittel der jeg går gjennom hans biografi og behandler en del av konteksten han hadde sitt virke i. Dette kapitlet begynner med en liten presentasjon av Hallvard Rieber-Mohn, før jeg går videre og skriver om de avisene han skrev i som er viktige for denne oppgaven. Deretter går jeg inn på farens avisbakgrunn og hvordan det kan ha preget Hallvard Rieber-Mohn. Til sist går jeg inn på hans katolske kontekst der jeg ser på klosterlivet han var en del av og helt avslutningsvis en presentasjon av Den katolske kirke i tidsrommet han hadde sitt virke. Deretter skal jeg behandle epistlene og prekene i to kapitler, og jeg starter med epistlene. Utgangspunktet for det har vært at sitat av den kjente danske salmedikter N.F.S. Grundtvig, ”Menneske først, kristen så”⁶, og derfor har kapittel 3 der jeg behandler epistlene fått navnet ”Menneske først”. Fra epistlene går jeg videre til prekenene som jeg behandler under kapittel 4, som har fått navnet ”Kristen så”. Deretter skal jeg samle trådene fra begge disse kapitlene og behandle problemstillingen i kapittel 5, ”Kentauren – halvt åndsmenneske og halvt arbeidsgamp”. Kapittel 6 er avslutningen der jeg skal vise hva jeg har funnet ut av i oppgaven og gi et oppsummerende svar på problemstillingen. I tillegg skal jeg helt til sist gi åpne et perspektiv som jeg ikke har tatt med i oppgaven, men som jeg har et ønske om at noen i fremtiden vil behandle.

⁶ Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 9

2 Historisk introduksjon:

2.1 Innledning:

I dette kapittelet er målet at jeg skal gi en historisk introduksjon som skal hjelpe leseren til å forstå oppgaven og dens kontekst. Jeg skal derfor gjøre rede for den historiske bakgrunnen og konteksten oppgaven. Her vil jeg gi en presentasjon av hvem Hallvard Rieber-Mohn var og hvilken kontekst han stod i. Denne delen av oppgaven er totalt sett en liten del av oppgaven, og jeg har hatt som mål å være så kort og konsis som mulig. Jeg måttet gjøre valg og avgrensninger underveis. Denne introduksjon tar kort for seg den historiske bakgrunnen og konteksten, fremfor å være en fullstendig fremstilling.

2.2 Presentasjon av Hallvard Rieber-Mohn:

Hallvard Rieber-Mohn ble født 2. oktober 1922, og fikk navnet Gottlieb. På dette tidspunktet bodde familien i Molde, ettersom faren Christian var redaktør i Molde Annonceblad. Familien flyttet videre til Kristiansand da faren fikk jobb som redaktør i Christiansands Tidende, for så å flytte opp til Hamar da Hallvard Rieber-Mohn var 10 år.⁷ Hans oppvekst var preget av aviser som ble til en interesse for han. Dette utviklet seg videre til en interesse for bøker, og da han gikk på gymnaset leste han mye. En forfatter som betydde mye for han var Sigrid Undset, og hennes forfatterskap kan ha vært et av hans første møter med katolisismen. Beliggenheten til Hamar Katedralskole, vegg i vegg med St. Torfinn kirke, spilte nok også en stor rolle. Han ble i løpet av gymnastiden aktiv i kirken, og etter å ha brukt mye tid her bestemte han seg for å konvertere. Han gikk i undervisning hos pater Hugo van der Vlugt, og ble tatt opp i den katolske kirke i 1942.⁸ På dette tidspunktet skulle han etter planen reise til Oslo for å studere, men på grunn av pålagt arbeidstjeneste fikk han ikke reise til Oslo før et år senere. I Oslo flyttet han inn på hybel i dominikanerklosteret i Neubergsgate, og begynte sine studier på universitetet. Tiden på Universitetet ble kortvarig da det ble stengt av tyskerne samme året. Han måtte nærmest flykte tilbake Hamar for å unngå massearrest, men også dette oppholdet ble kortvarig. Han dro raskt tilbake til Oslo og begynte denne gangen som lærer på den katolske gutteskolen. Etter hvert ble han også assistent til redaktør Eva Dithmer-Vanberg i det katolske bladet St. Olav.⁹

⁷ Langslet, *Veivisere: 9 norske profiler* s. 178

⁸ Jønsson, *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*: s 16-17

⁹ Langslet, *Veivisere: 9 norske profiler* 180

Mot slutten av krigen tok Hallvard Rieber-Mohn det vanskelige valget om å avlegge klosterløftene, noe som kom brått på foreldrene. De brukte tid på å forsone seg med valget hans, men hans mor valgte faktisk etter noen år å konvertere til Den katolske kirke.¹⁰ Høsten 1945 dro han til Frankrike, hvor han hadde søkt om opptak til dominikanerklosteret St. Jacques i Paris. Han reiste sammen med Thoralf Norheim som også søkte opptak i ordenen. Etter et prøveår i klosteret ble Hallvard Rieber-Mohn sendt til dominikanernes høyskole som også lå i Paris. Her var han i tre år før han avla klosterløftet og tok ordensnavnet Hallvard Rieber-Mohn. I 1951 dro han tilbake til Norge og ble presteviet i St. Olav kirke av Biskop Jacob Mangers.¹¹ Hallvard Rieber-Mohn dro rett tilbake til Paris og skrev en doktoravhandling om religiøs toleranse. I 1953 returnerte han til Norge og flyttet igjen inn i dominikanerklosteret i Neubergsgaten. Dette ble starten på hans klosterliv i Norge og et liv preget av hans talent for å skrive og holde foredrag. I 1954 startet han opp en foredragserie som ble kalt Katolsk forum.¹² Men hans virke som journalist begynte allerede året før med spalten ”Blikk på tiden”, som ble trykket i det katolske bladet St. Olav. Dette ble starten på en karriere som ikke bare omfattet avisskriving, men også radio og tv i statskanalen. Han var også redaktør for St. Olav, bladet som han tidligere hadde vært assistent og spaltist i. I 1967 fikk han tilbud om spalteplass i både Aftenposten og Arbeiderbladet. Han skrev sporadiske bidrag i spalten ”Min mening” i Aftenposten og i Arbeiderbladet skrev han i spalten ”Tanker i Tiden”. I 1969 ble han fast spaltist i Aktuell, noe han gjorde med stor ærefrykt og hans første bidrag til spalten fikk navnet ”med frykt og beven”. Forgjengerne til denne spalten var ingen ringere enn Odd Hølaas og Aksel Sandemose. Han fikk mange epistler på trykk var mange og da Aktuell ble lagt ned i 1975 hadde Hallvard Rieber-Mohn hatt 265 epistler på trykk. Nedleggelsen av Aktuell betydde derimot ikke slutten på han som spaltist, for kort tid etter ble han spaltist i den kristne avisen Vårt Land. Men hans rolle som pressemann var ikke bare utøvende, han hadde også et verv i Pressens Faglige Utvalg fra 1972 til 1982. Dette vervet var sammen med hans journalistiske bidrag i ulike aviser og i statskanalen, en pekepinn på at hans rolle i norsk presse var mangfoldig.¹³

¹⁰ Jønsson, *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*: s.19

¹¹ Jønsson, *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*: s 20-25

¹² Langslet, *Veivisere: 9 norske profiler*: s 182-183

¹³ Jønsson, *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*: s 93-103

Journalisten i han uttrykte seg også gjennom bøker, og han skrev mange bøker om ulike temaer, hendelser og personer. Han skrev sin første bok om dikteren Paul Claudel, en dikter han satte svært høyt. Boken ble til av at Hallvard Rieber-Mohn, etter at Paul Claudel døde i 1955, skrev flere artikler og holdt foredrag om dikteren. På bakgrunn av dette og en forespørsel av Studentersamfundets Kulturutvalg skrev han boken om Paul Claudel som kom ut i 1956. Denne boken ble starten på et omfattende forfatterskap der bøker om svært varierte temaer kom på løpende bånd. I 1967 gav han ut ”Det blodige nei” som handlet om motstanden i Tyskland mot naziregimet og i 1969 gav han ut boken ”Forrædere?” som omhandlet landsvikets problem under og etter naziokkupasjonen av Norge. Den sistnevnte boken var basert på en foredragsserie han holdt i NRK. Han gav totalt ut 21 bøker mens han levde, og etter hans død ble det gitt ut tre bøker til som var redigert av Kjell Arild Pollestad. Hans siste bokutgivelse var ”Sten på Sten” som er en samling av tre store essays om Sigrid Undsets forfatterskap. Denne boken ble gitt ut i 1982, samme år som han døde.¹⁴

Hallvard Rieber-Mohns rolle som samfunnsdebattant og kulturpersonlighet var ikke til hinder for hans virke som dominikanermunk. Virket som munk og pater var kjernen av hvem han var og hans venn Lars Roar Langslet satt ord på dette etter hans død:

”... hele tiden var han først og fremst prest. Han hadde sin faste forankring i et kloster liv der samlingen om bønn og gudstjeneste var det vesentlige – forkynnelse av ordet, det ene som blir stående i strømmen av menneskets flyktige ord, og meditasjonen, den indre fordypelse i troens virkelighet.”¹⁵

Kallet og virket som prest og munk dannet et bakteppe for alt han gjorde utenom. For mange var han som Pater det man kan kalle en veiviser, en som hjalp mennesker til å finne veien de ønsket å gå. For Langslet var han nettopp en slik veiviser og Langslet ble ledet mot den katolske kirke ved hjelp av han. Hallvard Rieber-Mohn var ikke bare en slik veiviser i enkelt relasjoner, han så også på sin rolle som forkynner på en liknende måte.¹⁶ I forordet til en av prekensamlingene hans skrev han at hans prekener ikke var eksegetiske eller apologetiske, men at de heller var det han kalte familiesamtaler. Disse prekenene/familiesamtalene var

¹⁴ Langslet, *Veivisere: 9 norske profiler*: s 185-186

¹⁵ Jønsson, *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*: s 40

¹⁶ Jønsson, *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*: s 38-42

”innsiktet på oppbyggelse av det enkelte ”indre menneske” og hva Paulus kaller ”troens husfolk”, de som takknemlig vet seg hjemme i Kirken.”¹⁷

Som i resten av hans virke var ikke hans rolle som forkynter begrenset av rammen rundt kirken han arbeidet i, han fikk også innpass som radiopredikant på NRK. Det var unikt at statskanalen slapp til en katolsk pater for å holde radioandakter, men i Hallvard Rieber-Mohns tilfelle var det et resultat av hans popularitet og gode forbindelser i norsk medielandskap.¹⁸ Dette aktive livet tæret på helsen hans og allerede på 70-tallet begynte helsen å svikte. Han fikk et par hjerneslag som førte til mange syke- og rekreasjonsopphold. Lars Roar Langslet beskriver det som at han brant lyset i begge ender og skriver at Hallvard Rieber-Mohn selv kommenterte dette ved å si: ”Det er jo den eneste logiske måten for å få endene til å møtes”¹⁹ I tillegg til helsen var det også konflikter i klostermiljøet, som førte til at han i 1978 bestemte seg for å flytte til nonnene på Montebello. Han kuttet ned på en del av sine arbeidsoppgaver, men fortsatte å være aktiv helt frem til han døde 7. august 1982.²⁰

2.3 Avisene Hallvard Rieber-Mohn skrev i:

I løpet av sitt virke som journalist skrev Hallvard Rieber-Mohn i mange ulike tidsskrifter, og det var et stort spenn fra Den katolske kirkes eget blad St. Olav til bildemagasinet Aktuell. Dette spekteret av tidsskrifter gir et godt bilde av hva slags journalist Hallvard Rieber-Mohn var. Jeg har valgt å fokusere på to av tidsskriftene som han skrev i, Arbeiderbladet og Aktuell, på grunn av at epistelsamlingene som jeg skal bruke senere i hovedsak inneholder artikler publisert i disse to tidsskriftene. Unntaket er en av artiklene, som er hentet fra avisen Aftenposten. Hallvard Rieber-Mohn skrev i mange flere aviser enn disse to, men på grunn av hans eget utvalg i epistelsamlingene utpeker disse to tidsskriftene seg som viktige. Målet med å sette fokuset på disse to tidsskriftene er å gjøre konteksten for artiklene kjent, en kontekst som blir viktig videre i oppgaven.

¹⁷ Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s 10

¹⁸ Jønsson, *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn* s 39-44

¹⁹ Langslet, *Veivisere: 9 norske profiler*: s 198

²⁰ Langslet, *Veivisere: 9 norske profiler*: s 198-199

2.3.1 Arbeiderbladet:

Arbeiderbladet ble stiftet i 1884 under navnet Vort Arbeide av Christian Holtermann Knudsen og i 1894 blir avisen overtatt av Arbeiderpartiet. Avisen ble en dagsavis og det var Arbeiderpartiets landsmøte som ansatte avisens redaktører. Redaktørene i avisen fikk også en plass i partiledelsen. I 1924 byttet avisen navn til Arbeiderbladet, tre år etter at avisen i 1921 hadde sitt høyeste opplag 85000 eksemplarer. Avisen ble forbudt i 1940 og trykkeriet ble overtatt av NS. Etter krigen startet avisen opp igjen, men hadde tapt mange av leserne til Aftenposten som ble trykket gjennom hele krigen. Opplaget vokste gradvis frem mot 1971 til en ny opplagstopp, men opplaget sank gradvis frem mot i dag. I 1975 opphørte ordningen med at det var Arbeiderpartiets landsmøte som ansatte redaktøren, og ansvaret ble da gitt over til sentralstyret i Arbeiderpartiet. Denne makten over avisen beholdt Arbeiderpartiet frem til 1990 da avisen ble solgt til A-pressen. Avisen var da på vei mot sin første partiselvstendighet på 100 år, men selvstendigheten kom ikke formelt før i 1999. Da ble avisen opprettet som en egen stiftelse, men stiftelsen var fortsatt eid av A-pressen.

Hvem var leserne av Arbeiderbladet i perioden Hallvard Rieber-Mohn skrev i den? Avisens sterke bånd til arbeiderbevegelsen gjorde nok sitt til at avisens lesere etter krigen bestod av mennesker tilknyttet bevegelsen. Et bevis på det kan være det drastisk lave opplaget etter krigen, og at Aftenposten tok mange av leserne. Avisen fikk også en gradvis økning frem mot 1971 da avisen hadde en liten topp i opplagstallene. Det er i denne perioden at Hallvard Rieber-Mohn skrev i avisen, og han var både med på oppturen mot 1971 og nedturen fra 1971 og fremover. Kan det da tenkes at avisen i oppgangsperioden hadde en mer variert leserskare? At Arbeiderbladet i denne perioden ikke bare var arbeiderbevegelsens avis, men også appellerte til en større del av befolkningen?²¹

2.3.2 Aktuell:

Ukebladet Aktuell ble stiftet av LO i 1945 og var landets første bildeblad. Det var inspirert av det amerikanske ukebladet Life, som var en stor suksess i det amerikanske mediemarkedet. Bladet ble raskt svært populært og hadde i 1950 et opplag 120 000. I 1952 fikk bladet derimot en konkurrent ved at ukebladet Nå ble startet opp. Sammen utgjorde de bredden i norsk presse, gjennom at Aktuell var sosialdemokratisk mens Nå var et konservativt blad. Aktuell

²¹ Dahl, *Norsk presses historie 1-4 (1660-2010) – Bind 4: Norske aviser fra A til Å*: s 78

hadde i hele perioden sterke bånd til arbeiderbevegelsen og ble på mange måter et talerør for bevegelsen. Men bladets pionerrolle som bildeblad og dets popularitet fra starten av gjør at det er fristende å regne med at Aktuell hadde lesere også utenom arbeiderbevegelsen. Da bladet Nå ble startet opp i 1952 som en konservativ konkurrent ble nok skillelinjene mellom de to ulike bladenes lesere sterkere.²²

2.3.3 Hvorfor Aktuell og Arbeiderbladet?

Det er interessant at både Aktuell og Arbeiderbladet har en felles referanse gjennom at begge hadde sterke bånd til arbeiderbevegelsen. I følge Lars Roar Langslet ble Hallvard Rieber-Mohn invitert av disse avisene til å bli spaltist. At en prest, ikke minst en katolsk prest, ble invitert til å skrive i tidsskrifter som var sterkt knyttet til arbeiderbevegelsen var unikt. Langslet skrev at grunnen til at de valgte nettopp Hallvard Rieber-Mohn var at de så at han ”viste stor sympati for grunnleggende verdier i moderne norsk sosialdemokrati, for velferdsstaten og kampen mot fattigdom...”²³

Aktuell og Arbeiderbladet var ikke de eneste tidsskriftene han skrev for, men disse tidsskriftene får en spesiell plass i hans forfatterskap. Det er fra disse to tidsskriftene at artiklene han valgte ut til sine epistelsamlinger ble publisert. Men sett historisk danner disse to tidsskriftene et slags midtpunkt mellom hans begynnelse som skribent i Aftenposten fra 1967 og at mot slutten var fast spaltist i Vårt Land. Hans forfatterskap i helhet viser at han ikke var begrenset til eller nødvendigvis en naturlig del av arbeiderbevegelsen.

²²Bastiansen og Dahl, *Norsk Mediehistorie*: s. 301

²³Langslet, *Veivisere: 9 norske profiler*: s 188

2.4 I sin fars fotspor:

På tross av Hallvard Rieber-Mohns spesielle vei som munk og Pater inn i norsk medielandskap, gikk han på sett og vis i sin fars fotspor. Christian Joachim Rieber-Mohn var en viktig skikkelse i Hallvard Rieber-Mohns liv, som i oppveksten hans arbeidet som redaktør for aviser over hele landet. Disse avisene var i hovedsak høyreorienterte, men hadde ulike bånd til partiene på høyre siden.²⁴ Da Hallvard Rieber-Mohn ble født jobbet faren i Molde Annonceblad, en avis som i oppstarten var en partinøytral avis. Den ble en konkurrent til de to store aviser i området, Romsdals Budstikke og Romsdals Tidende, som var knyttet opp mot partiene Venstre og Høyre. Molde Annonceblad utviklet seg på begynnelsen av 1900 tallet til et talerør for avholdssaken og etter hvert også et organ for Frisinnede Venstre.²⁵ Da Christian Joachim sluttet som redaktør i Molde Annonceblad, flyttet familien til Kristiansand. Her ble han redaktør for Christiansands Tidende, som var en konservativ avis som i 1883 ble stiftet som en motkultur til byens to liberale aviser. Avisen hadde tette bånd til næringslivet som var på eiersiden, og etter hvert også til partiet Høyre.²⁶ Etter å ha arbeidet i Kristiansand gikk turen videre til Hamar, der Christian Joachim arbeidet som redaktør i Hamar Stiftstidende. Denne avisen var blitt etablert i 1847 under navnet Hamar Budstikke, men endret navnet i 1866 til Hamar Stiftstidende som en konsekvens av at Hamar ble et av bispesetene i Den norske kirke i 1864. I 1872 knyttet Hamar Stiftstidende sterke bånd til partiet Høyre, på grunn av en konflikt mellom eierne og den daværende liberale redaktøren Olaus Arvesen.²⁷ Alle disse tre avisene som Christian Joachim var redaktør for stod i kontrast til noen av tidskriftene Hallvard Rieber-Mohn uttrykte seg i. Og kanskje er det ikke uten grunn at Hallvard Rieber-Mohn som sønn av en redaktør i høyrepressen kom til å få Arbeiderbladet og Aktuell som sin scene?

2.5 Miljøet i St. Dominikus kloster:

Hallvard Rieber-Mohns posisjon og mangfoldige virke i medielandskapet kan virke som en motsetning til hans liv som munk. På mange måter var det heller motsatt fordi miljøet i St. Dominikus kloster var en pådrivende faktor for utadvendt virksomhet. Klosteret Hallvard Rieber-Mohn kom tilbake til i Norge var et typisk dominikansk kloster. Dominikanerordenen

²⁴ Jønsson, *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*: s 14

²⁵ Dahl, *Norsk presses historie 1-4 (1660-2010) – Bind 4: Norske aviser fra A til Å*: s 218

²⁶ Dahl, *Norsk presses historie 1-4 (1660-2010) – Bind 4: Norske aviser fra A til Å*: s 70

²⁷ Dahl, *Norsk presses historie 1-4 (1660-2010) – Bind 4: Norske aviser fra A til Å*: s 157

hadde vært etablert i Norge siden 1234,²⁸ men ordenen forsvant da katolisisme og de katolske ordene ble forbudt etter reformasjonen. Ordenen kom tilbake til Norge i 1921 men det gikk 11 år før den nyetablerte ordenen tok opp Finn Thorn, den første nordmannen som ble tatt opp i ordenen etter forbudet. Hallvard Rieber-Mohn og Thoralf Norheim var andre og tredje nordmannen som ble tatt opp i ordenen etter forbudet. Dominikanerordenen passet Hallvard Rieber-Mohn godt fordi han hadde mange av egenskapene dominikanerne skal inneha.

Hans Fredrik Dahl beskrev en dominikaner som at ”en dominikaner er pr. definisjon utadvendt, åpen, nysgjerrig på mennesker og idèer”²⁹ Og klosteret i Neubergsgaten var intet unntak, og var derfor opptatt av utadvendt virksomhet.³⁰ Da Hallvard Rieber-Mohn kom tilbake kjente han miljøet i klosteret godt fra da han bodde her tidligere, og klosteret hadde fortsatt en hovedvekt av franske munkar. Finn Thorn var på det tidspunktet eneste nordmann, men i den perioden Hallvard Rieber-Mohn tredde inn i klostermiljøet kom flere norske til. I klosteret fikk Hallvard Rieber-Mohn gode muligheter til å utfolde sine personlige egenskaper, og som dominikanere flest var det menneskene utad han ønsket å nå.³¹

2.6 Den katolske kirke i Norge 1950-1980:

Da Hallvard Rieber-Mohn vendte tilbake i 1953 kom han ikke bare tilbake til et klostermiljø i Oslo men også en kirke som hadde endret seg mye på de årene han hadde vært borte.³² Den katolske kirke var fortsatt en liten kirke, og som på tross av en viss positiv interesse i etterkrigstiden ikke hadde hatt særlig økning i medlemstall. På begynnelsen av 60-tallet var det anslagsvis bare et par promille av den norske befolkningen som var katolikker. På tross av den beskjedne størrelsen på kirken, var det fortsatt en del motstand fra ulike Lutherske kirkesamfunn. I kjølvannet av utvelgelsen av Johannes XXIII til pave i 1958 kom det store endringen i holdningene til Den katolske kirke både utad og innad. Pave Johannes ønsket forandringer innad i kirken og begynte umiddelbart med å innføre disse. Den første store forandringen var utvelgelsen av 23 nye kardinaler, som hadde som mål at kardinalkollektivet skulle representere bredden av den verdensvide katolske kirke. Denne utviklingen fortsatte i 1969, da var hele 75 av 136 kardinaler ikke Italienerne. Hans neste steg var å innkalle til Det

²⁸ Gran, Gunnes og Langslet, *Den katolske kirke i Norge – fra kristningen til i dag*: s. 48

²⁹ Jønsson, *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*: s 23

³⁰ Jønsson, *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*: s 19-25

³¹ Langslet, *Veivisere: 9 norske profiler*: s 183

³² Til det som nå følger benyttes: Gran, Gunnes og Langslet, *Den katolske kirke i Norge – fra kristningen til i dag*: s. 365 til 385

andre vatikankonsil, som begynte i 1962 og ble avsluttet i 1965. Pave Johannes fikk selv ikke sett resultatet av dette, da han døde i 1963 og Paul VI ble valgt som hans etterfølger.

Sett med norske øyne var dette konsilet veldig spennende og for første gang i norsk historie ble katolsk kirkepolitikk en del av det ukentlige nyhetsbilde i Norge. Innad i kirken og for Hallvard Rieber-Mohn var dette konsilet også svært viktig. Et av fokusområdene for konsilet var fornyelse av liturgien og kirkene. Resultatet var en mer liberal lovgivning når det gjaldt utsmykking av kirkene, men det synligste beviset på konsilets fornyende kraft var de nye oversettelsene av liturgiske bøker og Bibelen. I 1968 ble pater Erik Gunnes sin grunntekstbaserte oversettelse av Det nye testamentet utgitt, dette var helt unikt i norsk katolsk sammenheng hvor man tidligere kun hadde hatt oversettelser av den latinske bibelen Vulgata. De liturgiske bøkene kom også i norsk oversettelse, og først ut var den gamle romerske messeboka i 1961. I 1982 kom messeboka i ny helnorsk utgave og samme året kom også pater Toralf Norheim med en oversettelse av tidebønnene.

Etter konsilet ble Den katolske kirke i Skandinavias fokus endret, det ble flyttet fra misjon til å bruke mer tid på de eksisterende medlemmer. Den katolske kirken var i denne perioden fortsatt åpne for mennesker som søkte kirken, men det var ikke lenger et mål i seg selv. Mennesker fortsatte å konvertere og i årene frem mot midten av 70-tallet fikk Den katolske kirke en vekst av konvertitter. Kirken begynte på dette tidspunktet å fremstå som mer og mer norsk. Denne økte norske identiteten skyldtes ikke bare økningen i antallet konvertitter. En viktig faktor var at andre og tredje generasjons innvandrere nå oppfattet seg selv som norske. Den katolske kirke får også i denne perioden flere norske geistlige, som igjen var med å styrke den norske identiteten. Fra midten av 1970 tallet begynner denne norske identiteten og falle. Grunnen til dette fallet var starten på stor innvandring til Norge som for eksempel de vietnamesiske båtflyktningene som kom. Dette var begynnelsen på et stort skred av katolske innvandrere til Norge, som medførte at antallet katolikker ble tredoblet fra ca 10000 i 1972 til ca 32000 i 1992.

3 Menneske først:

3.1 Innledning:

Dette kapitlet har fått tittelen fra første havdel av det kjente sitatet ”Menneske først - kristen så”³³ av den danske teologen og salmedikteren Nikolai F.S. Grundtvig³⁴. Dette kjente sitatet fikk stor betydning for Hallvard Rieber-Mohn, og jeg har derfor valgt å bruke første del av dette sitatet som overskrift for dette kapitlet. Det er også riktig å bruke det som overskrift fordi det gir et godt bilde av hvordan Hallvard Rieber-Mohn så på seg selv. Han var menneske først og fremst, og var som journalist en talsmann for humanismen med et positivt menneskesyn. Dette positive menneskesynet skal jeg beskrive nærmere og begrunne senere i oppgaven.

I dette kapitlet skal jeg ta for meg epistler fra tre av hans epistelsamlinger, og jeg skal gi en gjennomgang av epistlene hans hovedsakelig tematisk. Jeg begynner med å gi en presentasjon av de tre epistelsamlingene, for så å gå nærmere inn på hvordan epistlene er oppbygd og hvilke likheter de har. Deretter skal jeg i kapitlets hoveddel gå i gjennom epistlene innholdsmessig, under fem tematiske underpunkter. I denne hoveddelen går jeg selvsagt ikke gjennom alle epistlene men tar for meg en del av de epistlene som jeg anser som viktige og beskrivende for innholdet generelt. Grunnen til at jeg har valgt å ta for meg de innholdsmessige under fem tematiske underpunkter er at jeg mener at det gir best oversikt og innføring i epistlene. Avslutningsvis har jeg et punkt der jeg forsøker å samle hans tanker om mennesket, på en mer generell og tematisk uavhengig måte.

3.2 Presentasjon av epistelsamlingene:

De tre epistelsamlingene jeg har valgt ut er fra en avgrenset kort tidsperiode med epistler fra 1967 til 1972. De har også en fellesnevner, nemlig at der alle gitt ut på Gyldendal forlags Fakkelseerie. Fakkelseerien var en billigbokserie som Gyldendal forlag startet opp på begynnelsen av 60-tallet, i samme tradisjon som de mer kjente billigbokseriene fra utlandet som for eksempel Penguin og Pelican bøkene.³⁵ Den bestod av bøker innenfor omfattende emner og fagområder, som ble trykket opp i pocket og fikk derfor en lav pris. Rieber-Mohns

³³ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Et streiftog i evangeliet*, s 9

³⁴ Nikolaj Fredrik Severin Grundtvig

³⁵ billigbøker. () I Store norske leksikon. Hentet fra: <http://snl.no/billigbøker> Dato: 15. Oktober 2012

første epistelsamling kostet da den ble utgitt i 1970 tretten kroner og femti øre.³⁶ Den lave prisen viser at dette var billige bøker i pris, men forlaget satte strenge krav til innholdet som holdt en høy kvalitet.

3.2.1 Sideblikk:

Sideblikk er Hallvard Rieber-Mohns første epistelsamling og ble utgitt i 1970 av Gyldendal forlag. Boken er en samling av epistler hentet fra avisene Aftenposten og Arbeiderbladet og tidsskriftet Aktuell. Perioden disse epistlene er hentet fra 1967 til 1969, og flertallet av epistlene kommer fra Arbeiderbladet og Aktuell mens kun en av epistlene som er hentet fra Aftenposten³⁷.

3.2.2 Midt på treet:

Epistelsamlingen *Midt på treet* ble utgitt i 1972 og er oppfølger til samlingen *Sideblikk* som kom ut to år før. Også i denne samlingen er epistlene hentet fra Arbeiderbladet og Aktuell, men denne gangen er det ingen epistler fra Aftenposten. I tillegg er det i denne samlingen et klart overvekt av epistler fra tidsskriftet Aktuell. Tidsperioden epistlene er hentet er fra 1969 til 1971 og er på den måten en fortsettelse av *Sideblikk* som gikk frem til 1969³⁸. Det kommer også frem i forordet at grunnen til at Hallvard Rieber-Mohn velger å gi ut enda en slik samling er at han er oppfordret til det. Han er svært ydmyk i forhold til oppgaven, og store deler av forordet er dedikert til å rose andre samtidige essayister og lignende.³⁹

3.2.3 Brev til Ben:

Brev til Ben, utgitt i 1973, er i utgangspunktet annerledes i forhold til de to foregående epistelsamlingene, der epistlene er mer tilfeldig satt sammen. I denne boken er alle epistlene samlet der for en grunn og har en ting til felles. Alle epistlene er nemlig skrevet som et svar på et anonymt brev som Hallvard Rieber-Mohn mottok. Dette brevet innholdt en så stor grad av intoleranse at han bestemte seg for å skrive en rekke brev til denne anonyme personen. Men på grunn av vedkommendes anonymitet og manglende adresse ble disse brevene skrevet

³⁶ Rieber-Mohn, *Sideblikk*, forsiden og baksiden

³⁷ Rieber-Mohn, *Sideblikk* s 117

³⁸ Rieber-Mohn, *Midt på treet* s. 129

³⁹ Rieber-Mohn, *Midt på treet* s 7-14

og utgitt i form av epistler. Disse ble publisert i Arbeiderbladet og Aktuell i perioden 1971 til 1972⁴⁰, for så å bli samlet i denne epistelsamlingen.

3.3 Oppbygging:

De fleste av epistlene til Hallvard Rieber-Mohn har en likhet i oppbygningen, som igjen er et slags signaturrekk hos han selv. Det første kjennetegnet er at de begynner med en historie eller en hendelse, som er selvopplevd eller noe han har lest i bøker, aviser og lignende. Historien som epistlene ofte begynner med danner grunnlaget for hovedtemaet som epistelen behandler. Ut i fra denne historien drives epistlene videre i det som for leseren oppleves som en serie av assosiasjoner. Disse assosiasjonene er små historier og temaer som ligger tett opp til hovedhistorien og hovedtemaet. Epistlene oppleves i så måte som en reise, via mange punkter, som tilslutt ender i en form for konklusjon eller refleksjon. Ordet refleksjon er nok mest beskrivende, for epistlene avslutter sjeldent med et bestemt svar og som oftest med spørsmål eller en oppfordring til refleksjon.

Et godt eksempel på hvordan epistlene hans er strukturert er epistelen *En million barn*⁴¹, som er fra hans første epistelsamling *Sideblikk*. Her tar Hallvard Rieber-Mohn utgangspunkt i en bok av jøden Simon Wiesenthal, som i forordet i boken skrev at SS hadde drept en million barn under andre verdenskrig. Etter en beskrivelse av innholdet og temaet i denne boken går epistelen vider til en historie fra Rieber-Mohns eget liv. En historie om da han satt i en togkupe sammen med et par og en eldre mann. Paret hadde med seg sønnen sin, en mørk gutt som nylig var adoptert fra Vest Tyskland. Den eldre mannen var en predikant som var på vei til et møte og mannen kom i prat med paret. Mannen har bodd i USA og kommer med rasistiske ytringer og advarer paret mot den slags som barnet deres tilhører. Han sa at de virker søte når de er små, men at de bare gav trøbbel når de blir eldre. Dette reagerer Hallvard Rieber-Mohn sterkt på og tar til ordet mot mannen. Videre i epistelen stiller han et retorisk spørsmål, ”Kan vi tro på menneskene?”⁴² Et spørsmål som leder epistelen tilbake til hovedtemaet som er ondskapen som skjedde under andre verdenskrig. Men denne gangen er fokuset flyttet fra SS, til menneskene generelt og ondskap:

⁴⁰ Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"* s. 131-132

⁴¹ Rieber-Mohn, *Sideblikk* s. 10-13

⁴² Rieber-Mohn, *Sideblikk* s. 12

”Bare sjelden er folk onde for å være aktivt onde. Forbrytelsene under siste krig ble fremfor alt muliggjort gjennom dumhet, fordommer, frykt, villet uvitenhet hos de mange.”⁴³

Helt i slutten av epistelen kommer det som kan ligne på en konklusjon. Han henviser i avslutningen til det han oppfatter som et av evangeliets hovedord, ”Våk!” og skriver helt til slutt om et ordtak: ”Den som sover, synder – ofte”⁴⁴. Denne epistelen er et godt eksempel på hvordan Rieber-Mohn i sine epistler tar med leserne gjennom historier, hendelser og assosiasjoner på en reise frem mot en konklusjon.

”*Lyserød Jesus*”⁴⁵ fra epistelsamlingen *Midt på treet*, er også et godt eksempel på hvordan epistlene hans er oppbygd. Temaet for denne epistelen er narkotika og de negative følgende narkotikabruk kan få både for brukeren og for samfunnet rundt. Hendelsen som epistelen tar utgangspunkt i er hentet fra en liten by i Danmark, der en ung mann på 19 år begår en alvorlig handling mens han er påvirket av LSD eller Meskalin. Denne unge mannen knivstikker en tilfeldig dame på gaten som dør av skadene hun blir påført. Når denne mannen blir fremsatt for retten klarer han ikke å redegjøre for hvorfor han gjorde det, han vet rett og slett ikke. I rettsaken diskuteres det om mannen kan regnes som utilregnelig i gjerningsøyeblikket eller ikke, på bakgrunn av at han var påvirket av et narkotisk stoff da hendelsen skjedde. I hans forklaring kommer det frem at han hadde sagt til en venn rett før hendelsen, at han tok pillen for å få litt farge på verden. Hallvard Rieber-Mohn skriver at mannen bør straffes, om ikke for selve mordet så i hvert fall for å ha tatt den fatale narkotiske pillen. Det kommer også frem at denne typen pille blir kalt ”Lyserød Jesus” på gaten, noe Hallvard Rieber-Mohn gjør et poeng ut av i avslutningen:

”Her har vi som i et lynglimt vår forvridde livsform, vår avsporete sivilisasjon. På den ene side: Ensomhet, piller, desperasjon – ”lyserød Jesus”. På den andre: Lidelse, død – igjen Jesus. Her tier jeg. Lesere må kunne forutsettes å tenke selv – konklusjonen tilhører dem.”⁴⁶

⁴³ Rieber-Mohn, *Sideblikk* s. 12

⁴⁴ Rieber-Mohn, *Sideblikk* s. 13

⁴⁵ Rieber-Mohn, *Midt på treet* s 113-115

⁴⁶ Rieber-Mohn, *Midt på treet* s 115

Denne avslutningen er et eksempel på at Hallvard Rieber-Mohns epistler ofte avsluttes med ettertanke, der leserne blir oppfordret til å tenke og reflektere selv. På den måten står denne epistelen som en kontrast til den mer konkluderende *En million barn*⁴⁷. Felles for begge disse epistlene er at de illustrerer godt hans journalistiske håndlag, der flere historier, hendelser og assosiasjoner danner punkter på en reise frem mot en konklusjon eller ettertanke. Denne reisen er forskjellig fra gang til gang, men det som er sikkert er at man som leser blir tatt med på en slik reise. Og det er nettopp måten han bruker konkrete hendelser, historier, nyheter og lignende er som virkemidler som vi kan kalle hans litterære grep og signatur.

3.4 Temaer:

Innholdet i de tre epistelsamlingene er svært variert og innehar et spekter av temaer, med alt fra små hverdagslige temaer til større politiske temaer. Temaene tar ofte utgangspunkt i viktige historiske hendelser og personer, hans eget liv, forfattere eller lignende. I en stor del av epistlene er temaene og hendelsene på en eller annen måte knyttet til han selv eller hans eget liv. Og på grunn av at det tematiske spekteret er veldig bredt, var det vanskelig å trekke ut noen få viktige tematiske underpunkter. Jeg har likevel sett på det som nødvendig med å trekke ut noen få tematiske underpunkter, fordi det gir dette kapitlet og oppgaven en god struktur. De temaene jeg har valgt ut er de jeg mener er mest sentrale i epistelsamlingene og som jeg mener han selv anså som viktigst. Måten jeg vil gå frem på er at jeg vil behandle temaene som hvert sitt tematiske underpunkt. Men denne inndelingen kan oppleves som noe kunstig og unaturlig fordi en del av temaene er beslektede og har mange likheter. Jeg behandler alle temaene i samme omfang men jeg vil allikevel trekke frem et tema spesielt, nemlig menneskesyn. Dette er et tema som jeg mener er midtpunktet eller et slags sentrum for alle temaer Hallvard Rieber-Mohn tar opp. Dette tematet anser jeg som veldig sentralt og at er underliggende, på ulike måter, i alle de andre temaene.

⁴⁷ Rieber-Mohn, Hallvard *Sideblikk* s 10

3.4.1 Menneskesyn:

Menneskesyn er, som jeg har skrevet tidligere, et sentralt tema for Hallvard Rieber-Mohn generelt og i disse tre epistelsamlingen. Det danner et sentrum og de andre temaene sirkler rundt dette ene hovedtemaet. For å illustrere dette kan vi begynne med å se på epistelen *Akutt forgiftning*⁴⁸ som står i epistelsamlingen *Midt på treet*. Her setter Hallvard Rieber-Mohn menneskesyn på dagsorden gjennom å ta opp hvordan samfunnet behandler fulle mennesker. Epistelen begynner med en beskrivelse av alkoholforgiftning, der lidelsen blir beskrevet gjennom et alvorlig sykdomsbilde og det for leseren står som naturlig at lidelsen bør behandles på sykehus. Men på grunn av at vedkommende ”bare” er full så blir han heller kastet i fyllearresten. Hallvard Rieber-Mohn siterer derfor en lege fra 1905 som skrev en epistel mot denne behandlingen av alkoholforgiftning og startet et opprop for å fjerne hele fyllearresten. Ved hjelp av denne legens ord fra 1905 problematiserer Rieber-Mohn hvorfor vi behandler alkoholforgiftning annerledes enn andre forgiftninger, og hva denne praksisen sier om vårt menneskesyn. Dette kulminerer i slutten av epistelen i en sterk uttalelse:

”*Innrette oss på denne virkelighet, sivilisert og med omtanke for mennesker som akutt eller kronisk er like tragisk hjelpeløse som ofrene for en matforgiftning – det greier vi bare tvers gjennom en gammel og solid mur av moralsk fordømmelse eller sosial likegladhet*”⁴⁹

Denne sterke uttalelsen må nesten oppfattes som en irettesettelse og viser godt hvilke meninger han har om hva denne moralske fordømmelsen og sosiale likegladheten har og betyr for vårt menneskesyn, eller for å snu på det, hvordan vårt menneskesyn kan fjerne denne moralske fordømmelse og sosiale likegladhet.

Menneskesynet er viktig på mange måter og i den samme epistelsamling står epistelen *Arme rektor blid*⁵⁰. Her tar Hallvard Rieber-Mohn opp problemet ved manglende likestilling og er skeptisk til det, i hvert fall til tider, påtvungne tradisjonelle kjønnsrollemønsteret. Utgangspunktet for denne epistelen er at døtrene til en svensk politiker har fått noen brosjyrer med seg hjem fra skolen. I disse brosjyrene, som omhandler hvordan man skal oppføre seg, lå

⁴⁸ Rieber-Mohn, *Midt på treet*, s.28-31

⁴⁹ Rieber-Mohn, *Midt på treet*, s.31

⁵⁰ Rieber-Mohn, *Midt på treet*, s. 44-47

det et tydelig budskap som støttet det gamle kjønnsrollemønsteret der jentenes rolle fremstilles å være av lavere rang. Dette påtvungne kjønnsrollemønsteret er også Hallvard Rieber-Mohn tydelig uenig i når han blant annet skriver at de gamle kjønnsrollene er ”overspente og må avvikles – jenter må få slåss og gutter må få gråte”⁵¹. Samtidig er han noe mer diplomatisk i sin sak når det gjelder resten av brosjyren, som i følge ham selv har noen elementer som er fornuftige. Da spesielt fordi den trekker frem respekten for eldre og hva som er god folkeskikk. Hovedpoenget hans kommer allikevel tydelig nok frem, nemlig at han ikke ønsker et samfunn som gir mennesker ulike roller og verdi basert på kjønn.

3.4.2 Toleranse:

I innledningen til dette kapitlet skrev jeg litt om at enkelte av skillelinjene mellom disse tematiske punktene kan oppleves noe kunstige. Og for meg oppleves denne skillelinjen, mellom menneskesyn og toleranse, litt kunstig men likevel nødvendig. For toleranse var et viktig tema for Hallvard Rieber-Mohn, også før han begynte sitt virke som samfunnsdebattant. Allerede under hans studier i Frankrike ble dette et viktig tema, og han skrev en doktorgrad i religiøs toleranse. I mange av epistlene hans ligger dette temaet implisitt, og temaet har også fått stor betydning i hans forfatterskap generelt. Toleranse var så viktig for Rieber-Mohn at det var utgangspunktet for at han skrev epistlene til epistelsamlingen *Brev til ”Ben”*.

Toleranse behandles på mange ulike måter og et godt eksempel på det er en av epistlene fra samlingen *Sideblikk* som heter *De fete menn*⁵². I denne epistelen tar Hallvard Rieber-Mohn opp intoleransen mot overvektige, som han selv kaller de ”helstaute”. Gjennom utallige historier, selvopplevde hendelser og humor harselerer han med Karl Evang og resten av helse-Norges trang til å slanke folket. Han sier imot helseargumentasjonen ved å skrive at det slanke liv er et langt og kjedelig liv, mens det fete liv er et kortere men mer tilfredsstillende liv. Denne epistelen er riktignok ikke normen på hvordan han behandler temaet toleranse, for som oftest går han mer i dybden og tar opp viktigere temaer. Det ser vi i epistelen *Den fremmede*⁵³ som tar opp nordmenns toleranse for det fremmede, nærmere bestemt de fremmede. Epistelen tar utgangspunkt i en togtur mellom Oslo og Karlstad, der en latinamerikaner satt seg ned i

⁵¹ Rieber-Mohn, *Midt på treet*, s. 45

⁵² Rieber-Mohn, *Sideblikk*, s. 19-22

⁵³ Rieber-Mohn, *Sideblikk* s. 29-32

spisevognen. Til irritasjon for medpassasjerene og servitøren, spiser mannen en kylling med hendene. Hovedpoenget i denne epistelen er den åpenheten og toleransen det norske folk har til det fremmed på avstand. Vi ”finner italienerne vinnende og festlige – i Italia”⁵⁴. Epistelen er oppfordring til det norske folk om ikke bare å tolerere de fremmede på avstand men også her i vårt eget land.

Epistelsamlingen *Brev til ”Ben”* avslutter med en epistel som har fått samme navnet.⁵⁵ I denne epistelen er det religiøs toleranse som er på dagsorden, og utgangspunktet for epistelen er det anonyme brevet signert ”Ben”. I dette brevet uttrykker denne ”Ben” at han er svært negativ til den katolske kirke som han kaller ”den katolske sammensvergelse”⁵⁶. Han påstår at de er årsak til ”helvedes stridigheter og ødeleggelser i alle verdens samfunn”⁵⁷. Brevet kritiserer flere enn bare Den katolske kirke og Hallvard Rieber-Mohn, og gir tydelig uttrykk for at ”Ben” ønsker å sende dem ned til Roma og ut av Norge. I epistelen fokuserer Hallvard Rieber-Mohn på hva toleransen og hva intoleransen skyldes. Intoleransen har i følge han to grunner, enten dumhet og psykopati eller usikkerhet. Usikkerheten er det som han mener gir mest intoleranse og eneste måten å få frem toleranse er ”overskudd, trygghet på det egne; god råd til å la andre være andre”⁵⁸

3.4.3 Nestekjærlighet:

Nestekjærlighet tematiseres blant annet gjennom epistelen *Naboen*⁵⁹, som er hentet fra epistelsamlingen *Brev til ”Ben”*, og som handler om hva det vil si å være et medmenneske. Bakgrunnen for epistelen er en reise som Hallvard Rieber-Mohn var på i Birmingham i England. På vei tilbake til London blir han tilbudt transport av en kvinne som arbeider som lege på en privat klinikk for invalide barn og han blir invitert til å besøke den. Klinikken var strukturert som et slags kollektiv og tok utgangspunkt i hva den enkelte pasient kunne bidra med. I dette fellesskapet bedrev de alle slags aktiviteter på hver sin måte. Men dette stedet var totalt avhengig av gaver, basarer og private inntekter for å overleve. Denne klinikken ser Hallvard Rieber-Mohn på som et eksempel på hvordan være et medmenneske og det som i

⁵⁴ Rieber-Mohn, *Sideblikk*, s. 30

⁵⁵ Rieber-Mohn, *Brev til ”Ben”*, s 126-129

⁵⁶ Rieber-Mohn, *Brev til ”Ben”*, s 127

⁵⁷ Rieber-Mohn, *Brev til ”Ben”*, s 127

⁵⁸ Rieber-Mohn, *Brev til ”Ben”*, s 129

⁵⁹ Rieber-Mohn, *Brev til ”Ben”*, s 21-24

bibelen kalles å være neste for noen. Han knytter ordet neste opp mot et mer dagsaktuelt ord nabo, og trekker et slags likhetstegn mellom dem. Han spør også hvem som er våre neste og hvem som er våre naboer? Svaret er at det er mennesker vi møter på en slik klinikk eller mennesker vi får oppleve historien til gjennom TV. Hele epistelen sentrerer seg rundt spørsmålet om hvordan vi skal forholde oss til dem. Er det mulig å være lykkelig i sitt eget liv, når en er klar over andres problemer og elendighet? Må det løses gjennom kynisme og ufølsomhet? Det interessante med epistelen er at den ikke gir svare på disse spørsmålene, og har tilsynelatende ikke som mål å gjøre det heller. Men svarene finnes og epistelen avsluttes med:

”Etsteds i vår mangesidige menneskenatur og vårt håp for det fortsatte menneskeliv, må det finnes et slags svar. Jeg har mine – ikke altfor dystre – tanker om det.”⁶⁰

Her gir Hallvard Rieber-Mohn ballen videre til de som leser epistelen og røper at han har sine tanker om det. Det er også interessant at han ikke deler disse tankene i epistelen og det er fristende og spørre seg i hvilken setting han deler disse tankene. Er det da i prekenene at han kommer med de tankene han har om dette? At prekenene på den måten blir en slags fordypning eller fortsettelse av epistlene. Dette skal jeg skrive mer om i neste kapittel, og jeg går derfor ikke noe nærmer inn på dette her.

Nestekjærlighet og det å være et medmenneske tematiseres også i epistelen *Den gale*⁶¹, der Hallvard Rieber-Mohn forteller om en hendelse fra andre verdenskrig. Hendelsen skjedde i konsentrasjonsleiren Auschwitz og omhandler en prest som sitter i fangenskap der. Han tilhørte et arbeidslag på flere tusen og da en av fangene fra samme arbeidslag klarte å rømme ble hele dette arbeidslaget stilt opp på rekke og rad. Som straff for rømningen plukket en oberst ut ti mann som skulle drepes. En av de ti utvalgte brøt ut i gråt og ba om å bli spart fordi han har familie og barn. Da ber denne presten obersten om å få død i medfangens sted, og de to byttet plass. Et liv mot et annet liv, og for obersten betydde det ingenting. Obersten føyde seg etter prestens ønske men gav uttrykk for at han synes at han var gal. For Hallvard Rieber-Mohn er denne presten et eksempel for alle om hva det vil si å være et medmenneske. Han går selvsagt ikke så langt som å si at en slik handling er nødvendig for å være et medmenneske. Poenget hans er at denne presten ikke var gal, men presten utøvde nestekjærlighet i ytterste konsekvens.

⁶⁰ Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"*, s. 24

⁶¹ Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"*, s.34-37

En motsetning til denne nestekjærligheten finnes i *Den onde samaritan*⁶², der Hallvard Rieber-Mohn beskriver hva som er det motsatte av medmenneskelighet og nestekjærlighet. Her gjenforteller han en tragisk historie fra USA der en kvinne i 1964 ble knivstukket og drept i New York. Det spesiell i denne situasjonen var at det var hele 38 vitner som enten så eller hørte henne og dette stiller Hallvard Rieber-Mohn spørsmålsteget ved. Hvorfor ingen grep inn? Han trekker frem ulike svar som frykt, likegyldighet og lignende, men legger hovedvekten på at det må skyldes gruppeadferd og at gruppementaliteten gjør menneskene sløve. Videre kommer han med et enda verre eksempel, også dette fra USA, der det viser seg at 30000 har blitt utsatt for mishandling og at 4 millioner visste om det. Ingen av disse som visste om det meldte fra om sine mistanker og viten. I avslutningen siterer han gamle testamentet der Kain svarer Gud med: ”Er jeg min brors vokter?”⁶³ Hallvard Rieber-Mohn svarer på det er at ”ja – det er nettopp det er vi er”⁶⁴.

3.4.4 Vold, krig og ondskap:

Et tema som går mye igjen i epistlene er vold, krig og ondskap, og det er spesielt krig som blir tatt opp. Krig problematiseres som både nød og grusomhet, og gjennom etiske problemstillinger. Han har blant annet noen epistler hvor han kommenterer ulike yrkes utfoldelser i krig, da spesielt psykolog og prest. Et eksempel på det er fra epistelsamlingen *Midt på treet* der epistelen *Gott mit uns*⁶⁵ problematiserer feltpresttjenesten i forsvaret. Den har med historier fra både den andre verdenskrig og Vietnamkrigen. I et eksempel fra den andre verdenskrig skal en feltprest ha ropt ”Lov herren og få ammunisjonen frem!”⁶⁶ Dette eksempelet er, som Hallvard Rieber-Mohn selv skrev, ikke en typisk feltprest:

”Feltprester i krig gjør ikke først og fremst, og vel bare ytterst sjeldent, noe så hårreisende. De forkynner. De trøster og hjelper mennesker som er tvunget til å leve umenneskelig, og hvert minutt går med sitt eget liv – og andres – i hendene.”

⁶² Rieber-Mohn, *Midt på treet*, s.64-67

⁶³ Rieber-Mohn, *Midt på treet*, s.67

⁶⁴ Rieber-Mohn, *Midt på treet*, s.67

⁶⁵ Rieber-Mohn, *Midt på treet*, s.33-37

⁶⁶ Rieber-Mohn, *Midt på treet*, S. 35

Samtidig skrev han også at presten må som offiser forsvare nasjonens politikk. Og i dette ligger det ”litt for mange ueksploderte miner”. I den samme epistelen forteller han også om en hendelse fra Vietnamkrigen, en av de mest alvorlige krigsforbrytelsene som amerikanerne har vært involvert i, nemlig My Lai massakren. Grunnen til at han tar opp denne hendelsen er at det var menige som selv var involvert i massakren som satt hendelsen på dagsorden. Det var ikke kirken eller feltprestene som tok opp denne saken, selv om man kanskje burde kunne forvente det. Det var takket være de involverte menige selv at saken kom opp i mediene, på tross av at den amerikanske stat hadde hemmeligstemplet den og forsøkte å skjule den fra offentligheten.

Epistelen *En million barn*⁶⁷, som jeg brukte som eksempel på hvordan epistlene han er oppbygd, er også et godt eksempel på hvordan han behandler temaer som krig og ondskap. I denne epistelen behandler han grusomhetene som hendte under den andre verdenskrig, en krig som ble viktig for Hallvard Rieber-Mohn. Disse grusomhetene knytter han opp mot en hendelse fra sitt eget liv. En slik måte å behandle krig, og spesielt den andre verdenskrig, er typisk for han, og det er tydelig at han har en frykt for at noe slikt kan skje igjen. Han går derfor ikke bare inn i selve grusomhetene som ble utført, men går inn i det faktum at disse hendelsene fikk mulighet til å skje. Poenget hans er ikke å gi skylden for disse grusomhetene på menneskeheten som sådan, men denne epistelen er heller et rop om at vi må følge med og ikke la noe slik hende igjen. I avslutningen skriver han at ”den som sover, synder – ofte”⁶⁸. Og det er nettopp det som er hans poeng, at vi ikke må sove slik at noe slikt kan hende igjen.

3.4.5 Politikk:

Politikk er et viktig tema i Hallvard Rieber-Mohns epistler, men ikke i den forstand at de uttrykker hans egne politiske mening. Han behandler politikk i både nasjonale og internasjonale perspektiver, og derfor kan det passe og begynne med det internasjonale. I epistelen *Jerusalem*⁶⁹ i epistelsamlingen *Brev til Ben* tar Hallvard Rieber-Mohn opp Midtøsten konflikten, som er en brannfakkell, og går inn i den mest betente delen av konflikten nemlig byen Jerusalem. Han stiller spørsmålet om hva som er den beste løsningen for byen? Den daværende situasjonen som bestod i at den lå under Israels herredømme blir

⁶⁷ Rieber-Mohn, *Sideblikk*, s 10-13

⁶⁸ Rieber-Mohn, *Sideblikk*, s 13

⁶⁹ Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"*, s 113-117

satt opp mot to alternativer. En deling av byen der Øst-Jerusalem blir forbundet til Jordan eller en internasjonalisering av byen under FNs oppsyn. Hallvard Rieber-Mohn skriver at han selv ikke vil si noe om hva som skal gjøres, men at han synes begge de to alternative forslagene er dårlige alternativ. Han avslutter riktignok med å skrive at:

”Retteferdigheten er allerede forspilt. Nå gjelder det å finne det minste onde, i det tynne håpet om at det med tiden kan bli et slags gode. Mer kan vi visst ikke håpe på.”⁷⁰

Han behandler også temaer som ikke er fullt så betente og tar i epistlene *Kristelig politikk?*⁷¹ i epistelsamlingen *Sideblikk* opp et nytt oppstartet kristent parti i Finland. Hovedagendaen er en viss skepsis til kristne partier som er blitt store i Europa og gjennom denne oppstarten i Finland får denne typen partier også fotfeste i Norden. I epistelen er Hallvard Rieber-Mohn både kritisk til opprettelsen av dette partiet og til politisering av kristendommen generelt. Dette kommer tydelig frem i hans mening om at: ”Evangeliet er ingen politikk – det er en fri åndsmakt”⁷². Han mener helt klart at kristendom og politikk skal blandes og at Guds rike ”ikke er her eller der, ifølge mesterens ord. Det er i det enkelte menneskesinn – helst så godt fordelt i partiregisteret som det overhodet er mulig”⁷³.

Av nasjonale saker Hallvard Rieber-Mohn tar opp er et eksempel spørsmålet om privatskoler og friskoler i epistelen *Friskole – Privatskole*⁷⁴. Her viser han at han er for friskoler, noe som ikke er så rart i og med at Den katolske kirke har noen slike i Norge. Det hovedanliggende i epistelen er det han skisserer opp som det kunstige skillet mellom privatskoler og friskoler. Der friskolene klarer å vekke sympati fordi de representerer frihet, vekker privatskolene mer avsky fordi de representerer det privat og eksklusive. Han trekker frem danske friskoler og referer til den politiske debatten i Norge hvor ikke bare Arbeiderpartiet er skeptisk, men også et frisinnert parti som Venstre. Som viktigste forkjemper for friskolen trekker Rieber-Mohn frem Kristelig folkeparti. Epistelen avsluttes med en kommentar til selve debatten, der han skriver: ”God sak – sørgelig saksførsel”⁷⁵ Han behandler temaet politikk også mer generelt og

⁷⁰ Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"*, s 117

⁷¹ Rieber-Mohn, *Sideblikk*, s 101-104

⁷² Rieber-Mohn, *Sideblikk*, s 103

⁷³ Rieber-Mohn, *Sideblikk*, s 104

⁷⁴ Rieber-Mohn, *Sideblikk*, s 41-44

⁷⁵ Rieber-Mohn, *Sideblikk*, s. 44

ikke bare i forhold til enkelt saker og partier. I epistelen *Bibelpolitikk*⁷⁶ tar Rieber-Mohn opp det han kaller et generasjonsskifte innad i norsk kristendom, der ”de troende radikaliseres”⁷⁷. Her skriver han spesielt om avisen Vårt Land som bruker mye plass på å se politikk og hendelser lys av Bibelen. Han kaller dette for bibelpolitikk og trekker frem ekstreme ytringer som der for eksempel Fellesmarkedet⁷⁸ blir sammenlignet med dyret i Johannes åpenbaring. Han er skeptisk til bibelpolitikk generelt og ikke bare slike ekstreme ytringer. Et mer moderat eksempel er et leserinnlegg som hevder at Det norske misjonsselskapets styre burde advare mot sosialistisk politikk. Hallvard Rieber-Mohn sitt hovedbudskap i denne epistelen er at kristne mennesker og kristne holdninger trengs i politikken, men aller helst i alle politiske partier. Han bruker de kjente evangelieordene ”Gå ut!” og mener at alle kristne må gå ut i de allmenne menneskelige fellesskapene. Han avslutter epistelen med et fiffig sitat:

”Den er tjukk, bibelboken. Ikke så lett å få presset ned i min private lomme. Forsøker jeg likevel, gir det meg en noe uformelig kontur.”⁷⁹

Dette sitatet gir en god avslutning på hans behandling av temaet politikk, der det fremfor alt ligger en skepsis i å blande religionen og politikken. Han ønsker at troende mennesker skal være til stede i ulike politiske partier, men at man ikke trenger å forsøke å få plass til bibelen i enhver politisk sak eller ethvert politisk parti.

3.5 Hvordan skriver Hallvard Rieber-Mohn om mennesket?

Menneskesyn er, som jeg har skrevet om tidligere, det mest sentrale temaet som ligger bak de fleste av temaer Rieber-Mohn tar opp i sine epistler. Derfor ønske jeg å avslutte dette kapitlet med å se litt på hvordan han skriver om mennesket i epistlene sine.

I hans omtale av mennesker finner jeg at det ligger et grunnleggende positivt menneskesyn, men ikke i den forstand at han ser på mennesker kun som gode eller onde. Slik jeg ser det handler hans positive menneskesyn om at menneske i følge han selv har et stort potensial til å gjøre gode ting. På samme måte som han ikke er redd for å sette ord på det onde som mennesket er kapable til. Samtidig er han ikke for opphengt i ytterpunktene godhet og

⁷⁶ Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"*, s. 66-69

⁷⁷ Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"*, s. 66

⁷⁸ Fellesmarkedet er en tidligere betegnelse på det som nå heter Den Europeiske Union

⁷⁹ Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"*, s. 69

ondskap, men også de tilsynelatende små og ubetydelige negative holdninger og uvitenhet. Et eksempel på det er epistelen *En million barn*⁸⁰ der han faktisk avslutter med at det var menneskenes dumhet og uvitenhet som muliggjorde de ondskapsfulle handlinger under andre verdenskrig. Dette sier for meg mye om hans syn på mennesker, at de fleste mennesker ikke er gode eller onde samtidig som vi mennesker har en tendens til å lukke øynene og være uvitende når det passer oss. Allikevel trekker Hallvard Rieber-Mohn i mange av sine epistler frem mennesker som motbeviser dette og som tar til ordet og handler på vegne av andre mennesker. Og disse enkeltpersonene fungerer som eksempler for det potensialet som ligger i mennesket, det potensialet ideelt sett alle skal utnytte. Hallvard Rieber-Mohn har også gjennom sine epistler lagt frem en annen viktig faktor med menneskene, nemlig det mangfoldet som finnes blant oss. I epistelsamlingene hans vises det tydelig at det er viktig for han å vise hvor mangfoldige vi mennesker er og hvor viktig dette mangfoldet er. Det mangfoldet han beskriver er ikke bare det store mangfoldet vi finner i verden generelt, men også det mangfoldet som er til stede i Norge mellom oss såkalte like nordmenn. At mangfoldet er viktig får uttrykk gjennom ulike temaer i hans epistler, men det er ingen tvil om at dette er viktig for han. Mangfoldet er også viktig for å forstå menneskesynet hans, som er et positivt syn på menneskene som bærer stort potensial for godhet.

⁸⁰ Rieber-Mohn, *Sideblikk*, s. 10-13

4 Kristen så:

4.1 Innledning:

Tittelen på dette kapitlet er, på samme måte som det forrige kapitlet, hentet fra det berømte Nikolai F.S. Grundtvig sitatet. Men denne gangen er det den andre delen av sitatet som er brukt, nemlig ”Kristen så”⁸¹. Tanken bak denne tittelen er at dette kapitlet skal følge det forrige slik som de to delene av sitatet følger hverandre. Da vi i forrige kapittel så på journalisten Hallvard Rieber-Mohns refleksjoner gjennom hans epistler, skal vi i dette kapitlet ta det et skritt lenger. Nå er det teologen, forkynneren og pateren Hallvard Rieber-Mohn. En god måte å tenke seg at disse to kapitlene henger sammen kan være gjennom hans egne ord. I forrige kapittel kom vi over et interessant sitat i en av epistlene hans der han skrev:

”Etsteds i vår mangesidige menneskenatur og vårt håp for det fortsatte menneskeliv, må det finnes et slags svar. Jeg har mine – ikke altfor dystre – tanker om dét.”⁸²

Dette sitatet er hentet fra avslutningen på en epistel og var ment til å gi leseren noe å reflektere over, og han konstaterer at det finnes svar og at han har tanker om det. Men disse tankene blir ikke delt med leseren i epistelen. I dette kapitlet vil jeg derfor ha et spørsmål i bakhodet, om disse tankene hans kommer frem for eksempel i prekenen? I prekensamlingen *Menneske først – Kristen så* beskriver han at han tenker om sine prekener som ”en troendes nokså umiddelbare tanker midt i de troendes forsamling”⁸³. Sett i sammenheng med spørsmålet er det kanskje slik at det er i forkynnelsen han deler sine tanker? Jeg skal ta for meg noen av hans prekener fra de to prekensamlingene hans, og se på prekenen som en slags forlengelse av epistlene. Derfor bruker jeg noen av de samme temaene som i forrige kapittel.

4.2 Presentasjon av materialet:

Materialet er som jeg har vært inne på tidligere to prekensamlinger. Disse er valgt ut på bakgrunn av at dette er de eneste prekensamlingene han har gitt ut, og at dette gir en god innføring av hva slags predikant han var. Alternativet ville vært å finne prekener i arkiver og

⁸¹ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 9

⁸² Rieber-Mohn, *Brev til ”Ben”*: s. 24

⁸³ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 10

lignende, noe som absolutt ville vært mulig, men da ville det vært mitt utvalg av prekener. Ved å velge de to prekensamlingene han selv har gitt ut tar jeg utgangspunkt i hans utvalg.

4.2.1 *Menneske først, kristen så: Et streiftog i evangeliet*

Denne prekensamlingen ble gitt ut i 1976 på St. Olav forlag, et katolsk forlag som eies av Oslo katolske bispedømme.⁸⁴ Prekenene som er samlet her er hentet fra Hallvard Rieber-Mohns forkynnelse i St. Dominikus menighet, og er altså fremført muntlig. Derfor skriver han selv i forordet⁸⁵ at prekene er blitt tilrettelagt noe, nettopp på grunn av overgangen fra at det skal leses og ikke høres. Samlingen har også en interessant inndeling der del en er en innledning, del to har fått navnet ”Høytider” og del tre har fått navnet ”Øyeblikk og Evighet”. ”Høytider” inneholder som navnet tilsier prekener fra kirkeårets høytider, og begynner naturlig nok med adventstiden. Den tredje delen, ”Øyeblikk og Evighet”, er mer vilkårlige prekener fra hele kirkeåret som ikke er knyttet opp mot enkelte høytider. I denne delen er spredningen stor, spesielt når gjelder temaer.

4.2.2 *Alvorets glede: Nye streiftog i evangeliet*

Alvorets glede ble gitt ut to år etter, i 1978 på Ansgar forlag. Det at den ble gitt ut på Ansgar forlag, som ble stiftet i 1934 av Det norske Misjonsforbund⁸⁶, er interessant på grunn av Den katolske kirkes minoritetsstatus. På grunn av denne minoritetsstatusen og forholdet mellom Den katolske kirke og de protestantiske kirkesamfunnene i Norge var det spesielt at en katolsk paters prekensamling ble utgitt på dette forlaget. Dette viser som vi har vært inne på før, hvilken unik status Hallvard Rieber-Mohn hadde opparbeidet seg i både det kristne og kulturelle landskapet. Men det er ikke bare forlaget som gjør denne prekensamlingen interessant, også hvilke typer prekener denne inneholder. I motsetning til *Menneske først – Kristen så* inneholder ikke denne samlingen bare prekener som er holdt i Hallvard Rieber-Mohns egen forsamling. I denne prekensamlingen finner vi både radioandakter og en preken holdt ved en økumenisk gudstjeneste i Oslo Domkirke⁸⁷

⁸⁴ http://stolavforlag.no/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=2 Hentet ut 23. Oktober 2012.

⁸⁵ Til det som nå følger benyttes: Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Et streiftog i evangeliet*: s 9-15 og innholdsfortegnelsen

⁸⁶ Ringdal, *Kardinaler og kremmere: norske forleggere gjennom hundre år: Den norske forleggerforening 1895-1995*: s 147

⁸⁷ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s. 7-8

4.3 Oppbygging av prekenene:

I disse to prekensamlingene er det vanskelig å finne en hovedform på prekenene, til det er de nok litt for forskjellige. Men det er fullt mulig å finne mange likheter i hans prekener. Det aller mest interessante er å se på hva han selv skrev om sine prekener, og hvordan han selv definerte dem. I forordet⁸⁸ til *Menneske først – Kristen så* beskrev han forkynnelsen sin som verken eksegetisk eller apologetisk, men definerte prekenen tanker han deler med den troende forsamling. Også i forordet⁸⁹ til *Alvorets glede* finner vi en viss distanse til tradisjonell prekenforståelse og preken begrepet. Her gikk han bort fra å kalle boken en prekensamling, og skrev heller at den inneholdt personlige ettertanker. Tekstenes hovedmål er at den enkelte leser/tilhører skal utfordres til tanker og refleksjoner, og gjennom disse gjerne komme frem til nye og andre frukter enn de han selv kom over. Litterært har Hallvard Rieber-Mohn sine prekener en del likheter med hans epistler, spesielt på den måten at også de virker som en reise mellom ulike punkter som tilslutt ender opp i en oppfordring til ettertanke. Derfor skal jeg her skrive litt om hvilke likheter som er mellom de ulike prekenene. Det første kjennetegnet er at prekene begynner med noe konkret, enten det er en bibelhistorie, historisk hendelse eller noe så banalt som en grammatikkregel. For å illustrere hvordan disse prekene er oppbygd vil jeg nå gi to eksempler fra hans prekener.

Det første eksempelet er prekenen *Medfølelsen*⁹⁰ som står i prekensamlingen *Alvorets gleder*. Denne er typisk i den forstand at den har et tema som både er gitt av teksten for prekenen og som er et dagsaktuelt tema for Hallvard Rieber-Mohn. Begynnelsen av prekenen tar utgangspunkt i bibelteksten, Markus 6,30-34, og han trekker frem poenger og sitater fra denne teksten. Midtveis i prekenen får den et skifte gjennom om at han beveger seg ut av teksten og henvender seg mer direkte som tilhørerne/leserne. Dette skiftet er tydeliggjort gjennom at han trekker inn tilhørerne gjennom å bruke ord som vårt, vi, oss og lignende. Han forlater ikke bibelteksten helt, men fokuserer den mot et nå perspektiv og mot tilhørerne. Denne siste delen av preken går derfor ut på å sette sammen da og nå, sette et likhetstegn mellom hva Jesus sa til mennesker da og hva Jesus fortsatt sier til mennesker nå. Denne siste delen kan på en måte kalles refleksjonsdelen, der tilhøreren blir tatt med på Hallvard Rieber-Mohns tankerekke. Refleksjonen og tankerekken kulminerer i en avsluttende setning som utgjør en slags

⁸⁸ Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s 9-16

⁸⁹ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s. 7-8

⁹⁰ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s. 31-33

konklusjon. I denne prekenen var denne siste setningen slik: ”Medfølelse er virkelighetssans i vår holdning til hverandre”⁹¹ Det typiske Rieber-Mohn trekket ved en slik setning er at den danner en konklusjon for prekenen og temaet, samtidig som den gir tilhørerne/leserne lyst og iver til videre refleksjon over temaet.

Det andre eksempelet på hvordan prekenene er bygd opp er prekenen *Ild og Motild*⁹² fra prekensamlingen *Menneske først – Kristen så*. Den begynner med en hendelse fra hans eget liv som blir satt i sammenheng med en tekst fra Matteus evangeliet⁹³ om hvordan Jesu oppstandelse spredte seg som et rykte på tross av motstandernes forsøk på å forhindre det. Hendelsen fra Hallvard Rieber-Mohns liv er en skogbrann han var vitne til som barn, der eneste mulighet for å stoppe brannen var gjennom å bruke motild. Denne faktiske hendelsen med motild som skal bekjempe ild bruker han som metafor gjennom prekenen. Motilden i dette tilfellet er motstanderne til Jesus som forsøker å spre et falskt rykte om at disiplene har stjelt liket av Jesus og at han egentlig ikke har stått opp. Den motilden fungerte dårlig for budskapet om Jesus oppstandelse spredte seg fort og det gjør den fortsatt. Hallvard Rieber-Mohn skriver at slike forsøk på motild finnes fortsatt og trekker frem eksempler som kommunistregimet i Sovjetunionen. Avlutningen av preken er en konstatering av Gud har kastet en ild på jorden som han vil at skal brenne, og dette er en ”ild som fra påskemorgen av er hvert menneskehjertes varme og lys”⁹⁴.

4.4 Temaer:

Når det gjelder temaer i prekenene er de litt vanskeligere å dele inn i kategorier, for temaene i prekenene er i de fleste tilfelle satt av bibeltekstene. Derfor er det slik at det er en del teologiske temaer som går igjen, men det er interessant å se hvordan disse temaene knyttes opp mot dagsaktuelle hendelser og problemstillinger. I utvalget av temaene har jeg i så stor grad som mulig tatt utgangspunkt i temaene fra forrige kapittel der jeg behandlet epistlene. Jeg bruker fire av de samme temaene som i forrige kapittel og på den måten leser jeg prekenene som en slags forlengelse av epistlene. Temaet *politikk* er byttet ut med temaet *penger og materialisme*, fordi politikk så å si ikke er til stede i prekenene.

⁹¹ Rieber-Mohn, *Alvorets gløder – Nye streiftog i evangeliet*: s. 33

⁹² Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s 114-116

⁹³ Matteus 28,8-15

⁹⁴ Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s 116

4.4.1 Menneskesyn:

Et godt eksempel på hvordan Rieber-Mohn tar opp hensynet til de svake, er en preken fra *Menneske først – Kristen så* som heter *Født blind*⁹⁵. I denne prekenen trekker han frem en underfortelling fra Johannes evangeliet⁹⁶, der Jesus helbreder synet til en som er født blind. Fokuset i prekenen er ikke kun på at den blinde får synet tilbake fysisk, Jesus gjør også den blinde dobbeltseende. Hallvard Rieber-Mohn beskrev det slik:

”Først ser den blindfødte, så innser han. Først trer han ut av sitt mørke. Så trer han inn i lyset - ...”

I dette sitatet ser vi hvordan Hallvard Rieber-Mohn beskriver at den blinde mannen blir dobbelt seende gjennom at han først trer ut av mørket og så trer han inn i Jesu lys. Denne bibelfortellingen blir et springbrett for å komme til det som er hovedpoenget i prekenen, hvordan vi skal behandle mennesker. Her stiller han spørsmålet om hvordan en skal behandle mennesker, og trekker fram svar fra to ulike hold. På den ene siden trekker han frem reklamebransjen og personalsjefer som har mange meninger om hvordan en best behandler mennesker men som i all hovedsak er lojale mot sin arbeidsgiver. På den andre siden trekker han frem de sosiale institusjonene i samfunnet som er til for å ta vare på de som faller utenfor samfunnet. Der skal mennesker bli behandlet på en god måte, mens man ser gang på gang at de mange menneskene blir sett på som tall og objekter fremfor mennesker. Etter å ha tatt frem disse eksemplene returnerer han til bibel teksten og siterer det øyeblikket Jesus for øye på den blinde mannen, Jesus ser han. Dette er selve poenget med teksten og prekenen, at alle er blinde og trenger at Jesus rører ved øynene slik at vi ser ”menneskene som de er, elsket av Gud og betrodd til vår omsorg og kjærlighet.”

I prekenen *Om kall*⁹⁷ i prekensamlingen *Menneske først – Kristen så* tar Hallvard Rieber-Mohn for seg temaet menneskesyn gjennom å se på betydningen av kallet i menneskers liv og deres verdi. Den starter med at han beskriver hvordan ordet kall nesten er forsvunnet fra det norske språk og blitt erstattet av ord som stilling og jobb. Videre trekker han frem de tre bibeltekstene som er utgangspunktet for prekenen, som alle omhandler kall på en eller annen

⁹⁵ Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s 75-79

⁹⁶ Johannes 9,1-41

⁹⁷ Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s 129-131

måte. Den første teksten er fra første Samuelsbok og omhandler hvordan Gud kalte Samuel. De to neste tekstene er hentet fra det nye testamentet, og den første av disse er fra Paulus' første brev til Korinterne. Den siste teksten er en tekst fra Johannesevangeliet der Jesus viser hva kallet er. Og kallet gir mening til livet og verdi til mennesker, derfor trekker Rieber-Mohn frem hva som skjer når et menneske har det vondt, nemlig at det stiller seg spørsmålet om livet har en hensikt eller verdi. Dette spørsmålet inntreffer hos alle, gjerne spesielt hos eldre. Men det verste er ifølge Rieber-Mohn at så mange unge opplever at livet er ferdig, uten mening eller verdi og at det er til dem ”og til oss alle, at Guds Ord sier det vi leste nettopp: At allerede med livets gave har Gud gitt hvert menneske et kall, det er ikke en prestelig spesialitet.”⁹⁸ Målet med denne prekenen er å fortelle at vi har alle et kall. Dette kallet er ikke en tilfeldighet, det er gitt av Gud og derfor sier det mye om hvilken verdi mennesket har Guds øyne. Alle mennesker er verdifulle og er like mye verdt, og det er på dette grunnlaget at Hallvard Rieber-Mohn sitt menneskesyn er tuftet.

4.4.2 Toleranse:

Temaet toleranse er som jeg har vært inne på i forrige kapittel et viktig tema for Hallvard Rieber-Mohn, dette ser man også i prekene hans. Et eksempel på det er prekene *Folkeslagene*⁹⁹ som står i prekensamlingen *Menneske først – Kristen så*. Denne prekenen står i den delen av samlingen som omfatter høytider og er skrevet til feiringen hellig tre konger søndag. Preken er i hovedsak basert på teksten om i de tre vismennene i Matteus evangeliet¹⁰⁰ og han innleder med å skrive at navnet på søndagen er misledende. Han skriver at disse tre mystiske skikkelsene har fått tilnavnet konger feilaktig på grunn av folks og kunstmalerers noe livlig fantasi. Derfor stiller han spørsmålet om hvem disse mennene var og hva de ville. Disse tre har i følge Rieber-Mohn skjønt det mest fundamentale, nemlig at gjennom Jesu fødsel er Guds rike kommet nær. Og dette riket er ikke bare kommet nær til jødene, det er kommet nær til alle folkeslagene inkludert oss. Vismennene representerer alle folkeslagene og denne historien viser hvordan Gud også har gjort seg synlig for alle folkeslag. Når Hallvard Rieber-Mohn skrev: ”Guds frelse gjelder *alle* folkeslag, også vårt eget. Guds rike har ingen grenser, det sprenger dem alle, lar seg ikke stanse”¹⁰¹ Viser han at det ligger det et budskap om toleranse i bibelteksten og gjør toleranse til tema i denne prekenen. Et annet eksempel på

⁹⁸ Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s 131

⁹⁹ Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s 26-29

¹⁰⁰ Matteus 2,1-12

¹⁰¹ Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s 29

hvordan Rieber-Mohn tar opp temaet toleranse finner vi i prekenen *Tvileren*¹⁰². Denne prekenen handler om kirkens toleranse og den tar utgangspunkt i en fortelling fra Johannes evangeliet¹⁰³ der Jesus viser seg for disiplene etter at han er stått opp. Første gang Jesus viser seg er disippelen Thomas ikke til stede, og han nekter å tro på hva de andre forteller før han har opplevd det selv. Det får han mulighet til når Jesus noen dager senere dukker opp hos disiplene igjen. Hallvard Rieber-Mohn beskriver Thomas som vrien i gudsforholdet og at han har større vanskeligheter enn de andre disiplene for å overgi seg til troen. Og fordi han har vanskelig for å tro gir Jesus han spesialbehandling, og lar Thomas få røre ved han fysisk. Derfor skriver Rieber-Mohn at fordi Jesus tolererer vanskelige og tvilende mennesker, må også kirken gjøre det samme. I den forbindelse trekker han frem en kjent skikkelse fra det norske kulturlivet og Den katolske kirke i Norge, Sigrid Undset, som var ”av Thomas’ vrangvillige slekt”¹⁰⁴. Også hun kom til tro gjennom en tolerant Jesus som gjør det lille ekstra for dem som trenger det.

4.4.3 Nestekjærlighet:

Nestekjærlighet er kanskje ikke et overraskende tema i Hallvard Rieber-Mohn sine prekener, men det interessante er at han behandler temaet på en konkret og dagsaktuell måte. Et eksempel på det er en preken i *Alvorets glede* som har tittelen *Min neste*¹⁰⁵, som tar utgangspunkt i bibeltekster fra Paulus’ brev til kolossene og Lukas-evangeliet. Fokuset er lagt spesielt på lignelsen om den barmhjertige samaritan¹⁰⁶ fra Lukas-evangeliet, men lignelsen kontekstualiseres. Hallvard Rieber-Mohn spør seg om hvem i hans egen samtid som kan sammenlignes med samaritaner begrepet? Og for han er tiltalen samaritaner ”like hatsk og avvisende som ”pakkis”, ”nigger” eller ”degos” i noen av dagens munner”¹⁰⁷. Hovedpoenget i prekenen er ikke hvem som er vår neste, men det er en oppfordring til handling. Det begynner med å være en neste for andre, og at det på et uventet sted kanskje er noen som trenger vår hjelp. I avslutningen stilles spørsmålet: ”Er du dette ”tilfeldige” menneskets neste?”¹⁰⁸

¹⁰² Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s 100-103

¹⁰³ Johannes 20,19-31

¹⁰⁴ Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s 103

¹⁰⁵ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s 50-53

¹⁰⁶ Lukas 10,25-37

¹⁰⁷ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s 51

¹⁰⁸ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s 53

Hallvard Rieber-Mohn venter ikke på svar fra oss, for Jesus har allerede svart ja og at man må ”håpe og be om at han vil gjøre det også i våre hjerter”¹⁰⁹

I prekenen *Elske vår neste*¹¹⁰ tar Hallvard Rieber-Mohn utgangspunkt i en tekst fra Matteus evangeliet der Jesus blir spurt om hva som er det viktigste budet og han svarer:

« *Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand.*’ 38 Dette er det største og første budet. 39 Men det andre er like stort: ‘ *Du skal elske din neste som deg selv.*’ 40 På disse to budene hviler hele loven og profetene.»¹¹¹

Denne teksten gjør Hallvard Rieber-Mohn dagsaktuell gjennom om å fortelle om en hendelse fra sitt eget liv der han måtte mekle mellom to personer i en konflikt. Denne fortellingen fra hans eget liv blir sammen med teksten et praktisk eksempel på hva det innebærer å elske nesten. Han går rett til kjernen av budet og tar det på alvor, samtidig som han innrømmer at det er vanskelig. Men det som skal hjelpe til å gjøre det enklere er at Jesus gir en målestokk og et mål, nemlig at man skal elske nesten som seg selv. Dette gjør at budet som høres for vanskelig og uhåndterlig ut blir i en mer overkommelig størrelse. Det siste og avgjørende poenget er at vi ikke skal gjøre det alene men får hjelp av Gud. Hallvard Rieber-Mohn skriver at gjennom å leve med Gud får vi kjærlighet av ham, og det er først da at ”ditt medmenneske blir nytt for deg, når du altså låner litt av Guds kjærlige blick på ham”¹¹².

4.4.4 Vold, krig og ondskap:

Temaene, vold, krig og ondskap, går igjen i mye av Hallvard Rieber-Mohn forfatterskap og har også en plass i prekene hans. I prekensamlingen *Alvorets glede* står en preken, som tar opp disse temaene, som har fått den fengende tittelen *Det andre kinnet*¹¹³. Den tar utgangspunkt i Jesus sine ord, om å vende det andre kinnet til, i Matteus evangeliet.¹¹⁴ I prekenen begynner han som vanlig helt i det konkrete, og tar denne gangen utgangspunkt i

¹⁰⁹ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s 53

¹¹⁰ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 94-97

¹¹¹ Matteus 22,37-40

¹¹² Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 97

¹¹³ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s. 34-36

¹¹⁴ Matteus 5,39

ordet vold. Han skriver at mye har skjedd med begrepet og ordet vold, at dette som før var et entydig negativt ord har utviklet seg til å bli et mer saklig og nøytralt ord. Vold og hevn blant mennesker i hans egen samtid, settes opp mot hva Jesus oppfordrer alle troende til i bergprekenen. Hallvard Rieber-Mohn skriver at til og med kristne ser på denne oppfordringen som en utopi eller en ønskedrøm. Og for at vi skal innse at disse ordene ikke er utopi må se på voldens håpløshet i forhold til frelsens tilbud. Han mener at Jesus ikke så på dette som utopisk oppfordring, men at det var en oppfordring vi mennesker kan klare å følge hvis vi vil. I en annen preken fra den samme prekensamlingen, som har tittelen *På livet løs*¹¹⁵, tar han også opp vold som hovedtema. Hallvard Rieber-Mohn starter i preken begynner med å konstatere at lytterne lever i en volds tid, og at begge bibeltekstene handler om vold. Den første teksten er hentet fra apostlenes gjerninger¹¹⁶ og handler om den første martyren Stefanus. Denne blir satt i sammenheng med bibelteksten er fra Matteus evangeliet¹¹⁷ der Jesus advarer sine disipler og venner om hvilken forfølgelse som venter dem. Hovedpersonen i prekenen er Stefanus, den første martyr, og Hallvard Rieber-Mohn tegner opp historien om hvordan og hvorfor han ble drept. Midt i prekenen skjer en dreining fra da til nå, og dagens situasjon blir introdusert, og han skriver at martyrer ikke noe fjernt og uvirkelig. Han skriver at vi fortsatt hører om ”blodorfre for så mange slags overbevisninger og trosforestillinger – politiske og religiøse om hverandre.”¹¹⁸

I prekenen *De voksnes fest*¹¹⁹ i prekensamlingen *Menneske først – Kristen så* tematiserer Hallvard Rieber-Mohn krig og ondskap gjennom å se på budskapet i juleevangeliet¹²⁰. Her tegner han opp en kontrast mellom juleevangeliets løfte om fred gjennom fredsfyrsten og situasjonen i nåtiden. Han trekker frem situasjonene i Midtøsten, Nord-Irland og det delte Berlin, som alle er beviser på at det ikke er blitt fred på jord og at ondskapen ikke er utryddet. Men disse situasjonene ser ikke Rieber-Mohn på som løftebrudd eller tegn på at fredsfyrsten ikke har lyktes. Han mener at mennesket gjennom Jesu fødsel fikk en fred, en type fred som ikke verden kan gi men som kun Gud kan gi. Denne freden får menneske gjennom det han kaller ”troens modne frihet”¹²¹. Denne freden er ”friheten til å tre ut av de snevre

¹¹⁵ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s. 45-49

¹¹⁶ Apostlenes gjerninger 6,8-14

¹¹⁷ Matteus 10,16-22

¹¹⁸ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s. 47

¹¹⁹ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 22-26

¹²⁰ Lukas 2,1-14

¹²¹ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 25

sammenhengers tyranni, til å se helheten og evigheten midt i tilværelsen”¹²². Og på samme måte som Jesus ble truet er den freden mennesker mottar gjennom gud også jaget og truet. Men gjennom menneskers tro og håp overlever den freden på tross av trusler og motstand. Hallvard Rieber-Mohn avslutter denne prekenen med at julen er noe mer enn bedøvelse fra alt vondt vi gjør, at julen inneholder et løfte fra Gud om at vi kan forandres. Gud kan få frem det gode i våre liv og gjennom Jesu fødsel ”holder vi livet nyfødt i våre to hender”¹²³.

4.4.5 Penger og materialisme:

Penger og materialisme er viktige temaer i Bibelen og er derfor også til stede i Hallvard Rieber-Mohn sine prekener. I prekenen *Underslageren*¹²⁴ fra prekensamlingen *Alvorets glede* tar han opp korrupsjon og underslag. Utgangspunktet for prekenen er en lignelse fra Lukasevangeliet om en dårlig forvalter som underslår herren han jobber for. Han bruker denne bibelteksten til å få frem at det fortsatt er pengene som regjerer både i verden og i tankegangen. Når Rieber-Mohn skal snakke om de som underslår, fjerner han to grupper mennesker, de som er veldig hederlige i alt og de profesjonelle uhederlige menneskene. De han vil snakke om er den store massen mennesker som er i mellom disse to hovedkategoriene; nemlig småmuglerne, smånytere på skatten og lignende. Penger i seg selv er ikke problemet, men det er menneskers forhold til pengene som er det. Hovedpoenget som Rieber-Mohn rekker ut av denne lignelsen er at livet er tjeneste og ikke eierforhold. Denne tjenesten til Gud er mer enn bare gudstjenesten, tjenesten er en del av hele livet. Det siste poenget han trekker ut av denne lignelsen er at herren roste den utro tjeneren, noe som virker rart. Det var på ingen måte selve underslaget han roste, men forvalterens omtanke for dem som skyldte penger til herren hans:

”Ærlighet, hederlighet, lovlighet – alt dette er begreper som gjelder samfunnet menneskene i mellom. Viktig nok, men bare som ytre tegn på noe viktige og dypere:
”Hvor din skatt er, der vil også ditt hjerte være” ”¹²⁵

Derfor blir denne prekenen et godt eksempel på hvilket forhold Hallvard Rieber-Mohn mener man bør ha til penger, og han støtter seg på bibelen. Han henvender seg til alle mennesker og

¹²² Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 25

¹²³ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 26

¹²⁴ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s.93-96

¹²⁵ Rieber-Mohn, *Alvorets gleder – Nye streiftog i evangeliet*: s 96

advarer oss om at hvis pengene er skatten vår så vil også hjertet vårt være der. Problemet er altså ikke pengene men hvor hjertet vårt er.

I prekensamlingen *Menneske først – Kristen så* finner vi en preken som heter *Corpus Christi*¹²⁶ som også tar opp temaet materialisme. Utgangspunktet for prekenen er en tekst i Johannes evangeliet¹²⁷ der Jesus kaller seg selv det levende brød og inviterer alle til å spise av dette. Ut i fra denne teksten tar Hallvard Rieber-Mohn opp temaet materialisme, nærmere bestemt materialisme i datidens Norge. Han går imot de som mener at materialisme er et større problem nå enn da, og at materialisme ikke ligger i høy eller lav levestandard. Materialismen ligger i menneskets sinn og han går faktisk så langt som å si at det var Gud som skapte oss slik og at vi gjennom skapelsen for eksempel er fysisk avhengige av ting som brød og mat. Dette er ifølge Rieber-Mohn grunnen til at Jesus i denne teksten bruker brød som symbol på seg selv. Mennesker er avhengige av både det materielle og det åndelige brødet. Jesus er fullt klar over dette og ønsker å ta ”vare på *hele* mennesket”¹²⁸, derfor er det tydelig i evangeliene at Jesus gav menneskene rundt seg fysisk brød som mettet sulten og åndelig brød som mette en helt annen sult. Det er i denne sammenhengen og helheten at Hallvard Rieber-Mohns poeng kommer frem, nemlig at materialismen i seg selv ikke er et problem men problemet ligger i å kun stole på den. Mennesket trenger både det materielle og det åndelige brød.

4.5 Hvordan skriver Hallvard Rieber-Mohn om Gud?

Ut i fra disse to prekensamlingene som Rieber-Mohn gav ut er det ikke bare temaer vi kan trekke ut, det er også mulig se på hvordan han skriver om Gud. I gjennomgangen av prekensamlingene og i møtet med hver enkelt preken spurte jeg meg selv; hvordan skriver Hallvard Rieber-Mohn om Gud?

Et godt sted å forsøke å finne svar på spørsmålet er i en konversjonspreken fra prekensamlingen *Menneske først – Kristen så* som har tittelen *Under fikentreet*¹²⁹. I denne prekenen beskriver han noe om Guds rolle i menneskers veier til evangeliet. ”Når ble de kristne?”, spør Rieber-Mohn, ”Gjennom et helt liv! Hvor skjedde det? Nærmest overalt!

¹²⁶ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 57-60

¹²⁷ Johannes 6,51-59

¹²⁸ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 58

¹²⁹ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 157-160

Hvordan skjedde det? På tusen ulike måter”¹³⁰. Dette er tre konkrete spørsmål som tilsynelatende får litt unnvikende svar, men slik tenker ikke Rieber-Mohn som mener at disse er presise og konkrete svar. Han skriver videre:

”Fra dåpen av begynte en prosess, lenge i det skjulte. Kår, mennesker, bøker, reiser, tanker, erfaringer, sorger og gleder – i den innviklede veven som danner en menneske skjebne, var det viklet en bestemt tråd inn i mønsteret. Ikke alltid synlig, men ubrytelig til stede. En tid undret de seg over den, når de så den. Så viklet de den opp og prøvet den, kanskje under en livskrise. Den var sterk, den holdt.”¹³¹

I disse poetiske linjene skriver Rieber-Mohn mye om hva han tenker om Gud. Og det som ser ut til å være Guds viktigste egenskap, er hans tilstedeværelse. Denne tilstedeværelsen er ikke alltid synlig men Gud er allikevel ubrytelig til stede. Og Gud er ikke bare passivt til stede, han er også en aktiv part som leder mennesker til evangeliet og troen. Gjennom å være aktivt tilstede følger Gud opp pakten som ble inngått i dåpen mellom barnet og Gud. Dette sakramentale båndet er noe Hallvard Rieber-Mohn var opptatt av og som er viktig i hans forståelse av Gud som aktiv i menneskenes liv. Denne beskrivelsen av hvordan Gud er til stede i et menneskes liv, der Gud følger opp dåpspakten med mennesket, finnes i andre deler av hans forfatterskap. Et eksempel på det er i den siste boken han skrev, *Sten på sten*, som er en essaysamling om Sigrud Undset utgitt i 1982. I denne essaysamlingen tar han opp ulike aspekter med Sigrud Undset og da også hennes forhold til Gud. Essayet *Gud – fra begrep til person*¹³² beskriver han hvordan hennes Gudsbegrep utviklet seg fra kun å være et begrep til å bli ”en levende, villende, elskende og krevende Person.”¹³³ Her leser Hallvard Rieber-Mohn, ut i fra Sigrud Undset forfatterskap, at også hun ser på Gud som aktiv og til stede i menneskers liv. I et annet essay, *Sten på sten*¹³⁴, viser Hallvard Rieber-Mohn litt av Sigrud Undsets egen vei til Gud gjennom å sitere henne: ”Vår Herre hentet meg inn fra utmarken...”¹³⁵. I dette sitatet er det ifølge Hallvard Rieber-Mohn en klar referanse til liknelsen om sauen som gikk seg vill fra Matteus evangeliet¹³⁶, der Sigrud Undset identifiserer seg med den sauen som Gud leter etter og henter inn.

¹³⁰ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 159

¹³¹ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 159

¹³² Rieber-Mohn, *Sten på sten*: s. 62 -78

¹³³ Rieber-Mohn, *Sten på sten*: s. 77-78

¹³⁴ Rieber-Mohn, *Sten på sten*: s. 79-129

¹³⁵ Rieber-Mohn, *Sten på sten*: s. 83

¹³⁶ Matteus 18,10-14

I Hallvard Rieber-Mohn sine prekener er et viktig aspekt med Gud at han kjenner og forstår menneskene. Gud kjenner mennesket som en konsekvens av skapelsen, naturlig nok, men også gjennom inkarnasjonen. At Gud ble menneske gjennom at Jesus ble født og at han levde blant menneskene på jorden. Dette skriver han om i flere av prekenene, blant annet i prekenen *De store svarene*¹³⁷ fra prekensamlingen *Alvorets glede*. Her gjengir Rieber-Mohn beretningen om da Jesus ble fristet i ørkenen¹³⁸ og viser gjennom det til Jesu to naturer, sant menneske og sann Gud. På den måten er dette et godt eksempel på hvordan Rieber-Mohn tenker om Gud, nemlig at Gud gjennom Jesus fikk oppleve hvordan det er å være menneske og kom på den måten nærmere menneske. Han skriver at gjennom denne fortellingen og evangeliet om Jesus ”møter vi hos ham menneskets avmakt midt inne i Guds grenseløse kraft”. Det er nettopp dette båndet mellom mennesket og Gud som Rieber-Mohn fokuserer på, det at vi mennesker lever i avmakten mens vi får mulighet til å oppleve Guds grenseløse kraft. På denne måten viser Rieber-Mohn gjennom bibelfortellinger Gud som en aktiv Gud, som bryr seg om og forstår menneskene. Inkarnasjonens betydning og undringen over inkarnasjonsmysteriet er viktig for Hallvard Rieber-Mohn og i prekenen ”*De voksnes fest*”¹³⁹, som vi har sett på tidligere, gjøres det et poeng ut av inkarnasjonen. ”I og med Jesus Kristus”, skriver Hallvard Rieber-Mohn, ”er Gud selv gått inn i vår menneskelige familie”.¹⁴⁰ Gud kom til verden gjennom at Jesus ble menneske og han ”har siden søkt sitt herberge i våre tomme hjerter, vårt overfylte sinn.”¹⁴¹ Inkarnasjonen er vanskelig å forstå men det er samtidig det viktigste Gud har å gi oss. For Hallvard Rieber-Mohn er det faktum at Gud ble menneske svært viktig, som en forbindelses linje mellom menneske og Gud. Jesus var sann Gud og sant menneske, og kan på den måten kanskje kalles et gudemenneske. Og det er i dette gudemennesket og sammen med dette gudemennesket at forbindelsen mellom Gud og menneskene ligger. Gud er til stede i menneskenes liv gjennom inkarnasjonen som en ubrytelig tråd gjennom hele livet fra dåpen av.

¹³⁷ Rieber-Mohn, *Alvorets glede: Nye streiftog i evangeliet*: s. 12-15

¹³⁸ Lukas 4,1-13

¹³⁹ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 22-26

¹⁴⁰ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 22

¹⁴¹ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 25

5 Kentauren – halvt åndsmenneske og halvt arbeidsgamp¹⁴²

5.1 Innledning:

Kentauren er, som jeg skrev om i innledningskapitlet, en metafor som Hallvard Rieber-Mohn bruker om seg selv. Denne metaforen er en god tittel på dette kapitlet fordi jeg skal samle trådene fra kapittel tre og fire og se på forholdet mellom epistlene og prekene. I dette kapitlet skal jeg vise at det finnes en sammenheng og likheter mellom epistlene og prekene hans. Dette skal jeg gjøre gjennom å besvare problemstillingen og underspørsmålene som jeg stilte i innledningskapitlet. Men før jeg besvarer problemstillingen skal jeg gå nærmere inn på hvilke likheter det er mellom epistlene og prekenene.

5.2 Laget over samme lest?

Etter å ha jobbet med og lest mange av hans epistler og prekener har jeg funnet ut at det er mange likhetstrekk mellom dem. Likhetstrekkene er interessante fordi de angir en forbindelse mellom de to rollene som pater og journalist, og at det bekrefter hans egen uttalelse om at arbeidsrom og sakristi belyser hverandre. Det er i hovedsak på tre områder jeg har funnet likhetstrekkene og vil derfor dele inn dette punktet i tre underpunkt: *Tema, Form og Språk*. Gjennom denne sammenligningen av likheter ønsker jeg å se på om epistlene og prekene ble laget over samme lest, på samme måte som en skomaker lager ulike sko på samme lest.

5.2.1 Tema:

I kapittel tre og fire tok jeg utgangspunkt i fire av de samme temaene i begge kapitlene: *Menneskesyn, Toleranse, Nestekjærighet og Vold, krig og ondskap*. I tillegg til disse fire temaene tok jeg opp et eget tema i hvert av kapitlene, henholdsvis *Politikk* og *Penger og Materialisme*. Dette gjorde jeg fordi de fire temaene var gjeldene i både epistlene og prekenene, samtidig som jeg så behovet i å legge til et tema i hvert av kapitlene. Jeg ser på ingen måte disse temaene som de eneste han tar opp, men at det er de jeg har valgt å trekke frem som de viktigste. Og det temaet jeg ser på som hovedtema, menneskesyn, viste seg tidlig som et viktig tema både i epistlene og prekenene. Som likhetstrekk mellom disse to sjangrene er temaene viktig. Ved å gå igjennom epistlene og prekenene tematisk har jeg fått et godt bilde av hvordan de to rollene preger hverandre.

¹⁴² Rieber-Mohn, *Småvarmt og brennhett: Epistler til medkristne – og andre*, s 7

5.2.2 Form:

Form er også et viktig aspekt som jeg har sett litt på i denne oppgaven, på tross av at det har vært i en liten skala. Jeg har ikke analysert epistler og prekener stilistisk og sjangermessig, men jeg har sett på oppbygningen av disse og forsøkt å finne frem til de grepene og det håndlaget som han brukte da han skrev. Da jeg så på oppbygningen av hans epistler og prekener fant jeg ut at han ikke bare hadde likheter innenfor den enkelte sjangeren men også at det var likheter på tvers av disse to sjangrene. Det likhetstrekket som jeg opplever er mest fremtredende er at han skrev konkret. Både i epistler og i prekener tok han som regel utgangspunkt i noe konkret, en konkret historie, hendelse eller lignende. Dette var nok også hans viktigste styrke som igjen gjorde at han ble så populær som skribent. En annen viktig likhet i oppbygning er assosiasjoner og at tekstene hans oppleves som en reise mellom ulike assosiasjoner eller punkter på vei mot et mål. Dette målet er i de fleste tilfeller å skape ettertanker og/eller at han kommer frem til en konklusjon.

5.2.3 Språk:

Et aspekt ved både epistlene og prekene som jeg ikke har skrevet så mye om er språket, men dette er et viktig aspekt. Hallvard Rieber-Mohn var kjent for å skrive godt og ha et godt språk. Han ble hyllet av mange, en av dem var Jahn Otto Johansen, som etter Hallvard Rieber-Mohns død skrev at han ”hadde en respekt for språket og evne og forstand på å bruke ordet, som dessverre er blitt en sjeldenhet blant vår tids journalister.”¹⁴³ Denne uttalelsen er basert på hans journalistiske bidrag, men etter å ha lest gjennom mange av hans epistler og prekener slår det meg at språket er veldig likt. Det er selvfølgelig forskjeller i sjanger og publikum, men på tross av dette har språket han bruker i begge disse to sjangrene store likheter. Ordforrådet og respekten for språket er tydelig til stede i både epistler og prekener og de er tilsynelatende skrevet med samme penn og bærer hans unike signatur over seg. Denne signatur som er vanskelig å definere og beskrive, men den er absolutt til stede og merkelig for leserne på tross av at den ikke alltid er opplagt. Hvis jeg skal forsøke å beskrive det som for meg synes å være hans signaturrekk, vil jeg trekke frem tre ord som beskriver den godt; allment, allmenngyldig og poetisk. Hans måte å ordlegge seg på er, i både epistler og prekener, allment og allmenngyldig i den forstand at mennesker kan kjenne seg igjen og forstå ordene han bruker. Poetisk er språket hans i den forstand at formulerer seg på en måte som er vakker og som gjør man kan dvele over ordene han skriver i lang tid.

¹⁴³ Jønsson, *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn*: s. 114

5.3 Hvordan kom rollene som pater og journalist til å prege hverandre i Hallvard Rieber-Mohns forfatterskap og virke?

Gjennom å ha gått inn i de tre epistelsamlingene og de to prekensamlingene har jeg fått mange inntrykk av hvordan rollene som pater og journalist har preget hverandre. Og etter å ha lest disse epistlene og prekene har jeg funnet mange likheter og har fått se hvordan sakristi og arbeidsrom har belyst hverandre. Selv om epistlene og prekene viser godt hvordan forholdet mellom rollene som pater og journalist, vil jeg begynne fra en litt annen vinkel. For en viktig faktor som har preget Hallvard Rieber-Mohns forfatterskap og virke, var hans rolle og posisjon innad i Den katolske kirke. I den historiske introduksjonen i kapittel to gav jeg et lite riss av hans liv og virke innad i kirken, og der ligger det mange svar på spørsmålet om hvordan disse to rollene kom til å prege hverandre. Et av svarene er at han gikk inn i en kirke som anerkjente hans talent for å skrive og holde foredrag, og gav han rom til å utøve disse aktivitetene. Og som jeg har skrevet om tidligere var han, før han dro til Frankrike og avla sitt klosterløfte, redaktørens assistent i bladet St. Olav. For så at han nesten med en gang han returnerte til Norge, som presteviet munk, fikk starte opp en populær foredragsserie. Gjennom disse mulighetene og initiativer fikk han utøve sitt talent og fikk vist frem sin journalistiske side. Dette var begynnelsen på hans karriere både som pater og journalist, noe som illustrerer hvordan disse to rollene har hengt sammen helt fra begynnelsen.

I begynnelsen av dette kapitlet tok jeg opp likheter mellom hans epistler og prekener, og fremfor alt er det en likhet som stikker seg ut. Liknende temaer som går igjen i epistlene og prekene og gir et bilde av hvordan rollene henger sammen. Og man får nesten inntrykk av at både epistlene og prekenene er skrevet over samme lest på tross av deres forskjellige adressater. Det er for meg ingen tvil om at de tematisk er sammenhengene var der, men det er fristende å spørre hvilke som kom først, epistlene eller prekenene? Et slikt spørsmål får vi nok ikke svar på men det er uansett tydelig at påvirkningen mellom rollene har vært til stede. Og på mange måter utfyller de hverandre gjennom at temaene behandles gjennom ulike perspektiver og at de er skrevet til ulike adressater. Men på tross av det er det vanskelig å skille de to rollene fra hverandre, for når begynner journalisten og når slutter pateren eller når begynner pateren og når slutter journalisten? I motsetning til en kentaur der skillet mellom dyr og menneske er tydelig, kan ikke det samme sies om Hallvard Rieber-Mohn. De to rollene belyser hverandre, men i hvilken grad og hvilken vei innflytelsen går er vanskelig å definere. De tematiske likhetene får forskjellige uttrykk i de to ulike sammenhengene, som igjen viser

at han tilpasset seg de ulike adressatene. I hans journalistiske verker er temaene preget av at han var en humanist med stor kjærlighet til mennesker og tro på menneskeheten, mens de samme temaene i hans prekener preges bibelen og sentrale bibelske verdier. Et godt eksempel på dette er at han i en epistel og en preken forteller samme historie. I epistelen *Den gale*¹⁴⁴ og prekenen *Ingen større kjærlighet*¹⁴⁵ forteller han om en katolsk prest som bytter plass med yngre mann som er plukket ut til å bli henrettet. Situasjonen foregår i en konsentrasjonsleir under den andre verdenskrig, der denne presten ofrer livet sitt for den unge mannen. Denne fortellingen og hvordan Hallvard Rieber-Mohn bruker den viser godt hvordan hans roller som journalist og pater henger sammen. På tross av at det var ulike settinger, ønsket han å formidle det samme.

De to rollene påvirket hverandre på ulike måter og åpnet ulike dører for han utøvelse som pater og journalist. Hans rolle som pater fikk en innvirkning på hans rolle som journalist for eksempel gjennom hvordan han ble oppfattet og identifisert av andre. Arne Skouen vektlegger dette, som jeg skriver om i innledningskapitlet til oppgaven, og trekker frem at Hallvard Rieber-Mohn på grunn av rollen som pater ikke behøvde å legge til grunn hvilke premisser han jobbet under. Alle viste at han var en katolsk pater, og hvilket utgangspunkt og hva slags premisser det innebar. Dette gav han en definert rolle da han gikk inn i den sekulære journalistikken og i arbeiderpressen. En definert rolle var spesielt viktig da han gikk inn i arbeiderpressen, fordi den var parti- og ideologifokusert mens hans kjærlighet til mennesket hadde utgangspunkt i en Guds tro. Derfor delte han verdier med aktørene bak disse arbeider avisene men ikke deres ideologi. At Hallvard Rieber-Mohn delte verdier med arbeiderbevegelsen bekreftes av Lars Roar Langslet, som jeg viser til i kapittel 2, når han viser til at Hallvard Rieber-Mohn blant annet delte sentrale verdier i norsk sosial demokrati og kampen mot fattigdom. Og selv om hans rolle som pater viste fundamentet for hans verdier, var det nok ingen fordel å komme inn i arbeiderpressen som verken pater eller katolikk. Noen dører ble åpnet for han som pater takket være hans rolle som journalist, og en av disse dørene som ble åpnet var døren inn til Norsk rikskringkasting¹⁴⁶. NRK er en av arenaene der hans to roller møtes, og denne døren ble åpnet av hans rolle som journalist. Hans bidrag til NRK var i begynnelsen mest journalistiske, som for eksempel foredragsserien om landsvikets problem som resulterte i utgivelsen av boken *Forrædere?* i 1969. Disse foredragene og andre

¹⁴⁴ Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"*: s 34-37

¹⁴⁵ Rieber-Mohn, *Alvoretts glede: Nye streiftog i evangeliet*: s. 108-110

¹⁴⁶ Norsk rikskringkasting vil etter dette bli forkortet til NRK

journalistiske bidrag åpnet dørene for ham inn til NRK og dette gav han en unik mulighet som få, om noen, katolske pater hadde fått før ham. Han fikk mulighet til å holde radioandakter på NRK, noe han gjorde under adventstiden i 1977¹⁴⁷. Dette var spesielt i og med at NRK var statskanal i Norge og at den lutherske statskirken omfattet en soleklar majoritet av den norske befolkningen. Derfor var det spesielt at en katolsk pater fikk denne muligheten, og det er derfor nærliggende å tenke at han fikk mulighet til dette fordi han som journalist hadde vært en aktiv bidragsyter til NRK. Derfor er hans ulike oppdrag for NRK et godt eksempel på hvordan begge rollene forholdt seg til hverandre og hvilken innvirkning de hadde på hverandre.

Forholdet mellom de to rollene som journalist og pater er noe han selv er opptatt av, og som han setter ord på. I innledningskapitlet tok jeg opp et sitat der han sammenlignet seg selv med en kentaur og skrev noe om at han er en livets urolig pendler mellom de to rollene. Han er kentaur i den forstand at han er ”halvt åndsmenneske og halvt arbeidsgamp”¹⁴⁸, og at disse rollene preger hverandre gjennom at sakristi og arbeidsrom belyser hverandre. I klar tale betoner han viktigheten av at begge de to ulike sfærene, sakristiet og arbeidsrommet som han kaller dem, skal og bør belyse hverandre. Denne relasjonen mellom de to rollene er altså noe som også for ham er reelt til stede og jeg har gjennom problemstillingen forsøkt gi et godt bilde av hvordan denne relasjonen forholdt seg. I det samme sitatet setter Hallvar Rieber-Mohn også ord på at forholdet mellom de to rollene er for han som en pendling. Jeg ser for meg denne pendlingen, som en pendling mellom det dagsaktuelle og det evige. På samme måte som de to rommene, sakristiet og arbeidsrommet, belyser hverandre foregår pendlingen i den samme aksen. I hans epistler er det dagsaktuelle hovedanliggende, og i hans preken er det evige hovedanliggende. Men det er ingen vanntette skott og det er derfor Hallvard Rieber-Mohn er i denne pendlebevegelsen. Og som jeg har vist i de to forrige kapitlene har temaene i epistlene og prekenene en del likheter, dette er et eksempel på at det dagsaktuelle har en rolle i hvordan han tar opp det evige og omvendt. Likhetene mellom epistlene og prekenene er i så måte en konsekvens av den pendlebevegelsen Hallvard Rieber-Mohn stod i. Samtidig er det viktig også å se på integriteten mellom de to rollene. Av mennesker rundt ble han oppfattet som begge rollene samtidig, både pater og journalist. På den måten er kentaur et godt bilde, for utad ble han oppfattet som begge rollene samtidig.

¹⁴⁷ Rieber-Mohn, *Alvorets glede: Nye streiftog i evangeliet*: s. 8

¹⁴⁸ Rieber-Mohn, *Småvarmt og brennhett: Epistler til medkristne – og andre*: s. 7

5.3.1 Kan vi gjennom hans epistler og prekener finne uttrykk for at all menneskelig streben er ”veier til evangeliet”?

Jeg skal i dette punktet besvare spørsmålet om vi gjennom hans epistler og prekener kan finne uttrykk for at all menneskelig streben er ”veier til evangeliet”. For å kunne gjøre det må jeg trekke tråden fra kapittel tre og fire der jeg gikk nærmere inn på henholdsvis epistler og prekener fra hans forfatterskap. Gjennom å trekke tråden fra disse to kapitlene skal jeg besvare dette underspørsmålet som er nødvendig å stille overfor Rieber-Mohns forfatterskap. Det er ikke et spørsmål som kun har et svar med to streker under svaret, men svaret vil gi et nære innblikk i Hallvard Rieber-Mohn sitt virke som pater og journalist. Det beste utgangspunktet for å besvare dette spørsmålet er å se på hva han selv skrev om dette. Derfor begynner jeg i den første prekensamlingen hans *Menneske først – Kristen så*, der han i forordet sier noe om hva han tenker evangeliet er:

”Evangeliet er ikke bare en dom over Verden og menneskets falne natur. Evangeliet imøtekommer og bekrefter så meget av det gode som også bor i vårt vesen”¹⁴⁹

I dette sitatet finnes det som er en av nervene i Hallvard Rieber-Mohn sitt tankesett, nemlig det positive synet på mennesket. Han fokuserer på at evangeliet får frem det beste i mennesket, og lar det utvikle seg i en positiv retning. Det han setter ord på her, det gode i mennesket, kan settes i sammenheng med menneskelig streben. Da blir menneskelig streben noe som handler om det enkelte menneskes vei og utvikling av sine talenter og goder. I motsetning til det blir ofte ordet streben oppfattet ofte som et negativt og strevsomt ord, og på grunn av den oppfatningen av det blir ikke ordet så mye brukt i dag. I denne sammenhengen er det naturlig å se på det som et positivt ord som beskriver utviklingen, ikke bare forventningen om utvikling. Ved å se på ordet slik, altså i betydningen utvikling, får spørsmålet en betydning mer i retning av at all menneskelig utvikling er veier til evangeliet. Eventuelt at all menneskelig utvikling er en potensiell vei til evangeliet. Et eksempel på at hans egen streben har vært en vei til evangeliet, kan vi hente fra hans eget liv. Der han gjennom sin streben ble kjent med Sigrid Undsets forfatterskap, som jeg skriver litt om i den historiske introduksjonen i kapittel to, og at møtet med hennes forfatterskap ble et av hans

¹⁴⁹ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 9

første og kanskje mest innflytelsesrike møtene med Den katolske kirke. Denne streben eller utvikling var en av hans egen vei mot evangeliet.

I avslutningen av kapittel fire, der jeg skriver noe om hvordan Rieber-Mohn skriver om Gud, har jeg hentet noen av hans tanker fra en konversjonspreken. I denne konversjonspreken, *Under fikentreet*¹⁵⁰, kommer han nærmere inn på hvilken rolle Gud har i forhold til menneskelig streben. I denne prekenen kommer det klart frem at han tenker på Gud som aktiv og som en slags tråd gjennom hele livet, også før vedkommende har vært klar over Guds eksistens. Gjennom tilstedeværelse og trygghet er Gud til stede i alt, også i det vi kaller for menneskelig streben og bruker denne streben og livet generelt som en vei mot evangeliet. Når det gjelder dette spørsmålet om alle menneskelig streben er veier til evangeliet, er det hos Gud og i hans rolle svaret ligger. Gud er ikke, slik Rieber-Mohn ser det, kun en skikkelse eller karakter fra bibelen, heller en levende Gud som er tilstede i alle menneskers liv. På den måten kan man kanskje fra Hallvard Rieber-Mohn sitt ståsted si at all menneskelig streben er veier til evangeliet. Men det ligger i så fall ikke i menneskelig streben i seg selv men i Guds tilstedeværelse i all menneskelig streben. Et annet eksempel på hvordan menneskelig streben er veier til evangeliet eller i hvert fall belyser evangeliet er epistelen *Kristelig politikk*¹⁵¹, der Hallvard Rieber-Mohn uttrykker en viss skepsis mot kristelige partier. Det han fremfor alt uttrykker skepsis mot er de kristne partienes monopol på å ha en såkalt kristelig politikk og mener at den er like mye til stede i de andre partier. Han begrunner det først og fremst med Jesus sine egne ord om at Guds rike ikke kan stedfestes et bestemt sted. Dette er jo også noe han selv levde ut med å være skribent i arbeiderpressen. For han var det viktig å poengtere at Guds rike ”er i det enkelte menneskesinn – helst så godt fordelt i partiregisteret som det overhodet er mulig.”¹⁵² Dette eksemplet er på sett og vis noe på siden av selve spørsmålsstillingen men det illustrerer på en god måte hvordan menneskelig streben kan være influert av Gud og på den måten peke på evangeliet. Hallvard Rieber-Mohn poengterer her at ligger det god politikk, og at det kan ligge god kristelig politikk, i alle partier. Menneskelig streben er altså ikke upåvirket av Gud, den er i stor grad påvirket av Gud og på den måten kan menneskelig streben være veier til evangeliet.

¹⁵⁰ Rieber-Mohn, *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 157-160

¹⁵¹ Rieber-Mohn, *Sideblikk*: s. 101-104

¹⁵² Rieber-Mohn, *Sideblikk*: s 104

Dette vises også i en annen egenskap ved Hallvard Rieber-Mohn, nemlig at han i sine epistler ofte skrøt og gav ros til aktører innen kunst, litteratur, tv eller lignende. Denne rosen var ofte rettet mot aktører som ikke nødvendigvis tilhørte samme tro eller oppfatninger som han selv. I epistelen *Den fryktsomme tro*¹⁵³ gir Hallvard Rieber-Mohn ros til Haagen Ringnes, som han mener er en av de beste medarbeiderne i NRK. Haagen Ringnes hadde et program som han kalte for *Tanker om tvil og tro* der Ringnes forfekter agnostisismen og tvilen, til forargelse for en del kristne men til glede for Hallvard Rieber-Mohn. Haagen Ringnes mottok mye hatpost og ble kalt ”alt fra ”Satansredskap” til ”kommunistisk pakk” ”¹⁵⁴av mennesker som visstnok var bekymret for hans frelse. Grunnen til at Hallvard Rieber-Mohn likte han og roste hans program, var at han lærte noe om tro av Haagen Ringnes sin tvil og agnostisisme. Og troen kan ikke, ifølge Hallvard Rieber-Mohn, kun utøves i isolasjon men må også forsvares og begrunnes overfor andre mennesker. På den måten blir Haagen Ringnes et eksempel på hvordan menneskelig streben kan være veier til evangeliet og styrke troen på evangeliets budskap. Gjennom sitt program gir Haagen Ringnes, til tross for sin grunnleggende tvil og agnostisisme, kristne et godt grunnlag til en kristen realisme og en styrket tro i møte med andre menneskers tvil og argumenter. Sett i sammenheng med Hallvard Rieber-Mohn sitt positive syn på menneskelig streben er det kanskje ikke så rart at han i denne epistelen kom med en slik positiv erklæring. Ut fra Hallvard Rieber-Mohn sitt virke og forfatterskap, ved hjelp av disse ulike eksemplene, har jeg vist hvordan han ser på menneskelig streben og at den kan sees på som veier til evangeliet.

¹⁵³ Rieber-Mohn, *Sideblikk*: s. 86-88

¹⁵⁴ Rieber-Mohn, *Sideblikk*: s 86

5.3.2 Hvordan kommer underliggende teologiske premisser frem når han i sine epistler og prekener kommenterer dagsaktuelle samfunnsspørsmål?

I møte Hallvard Rieber-Mohns forfatterskap, spesielt hans epistler og prekener, har jeg oppdaget at det er på mange ulike måter at underliggende teologiske premisser kommer frem. Disse underliggende teologiske premissene kommer tydelig frem gjennom det tematiske i og med at temaene mellom epistler og prekener i stor grad sammenfaller. Menneskesyn er, som jeg har vært inne på i de to foregående kapitlene, et tema som kan sees på som sentrum i hans omfattende forfatterskap. Og det menneskesynet som Hallvard Rieber-Mohn fronter gjennom sitt forfatterskap inneholder mange underliggende teologiske premisser. Et eksempel på det finner vi epistelen *Akutt forgiftet*¹⁵⁵, hvor han problematiserer forskjellsbehandlingen av mennesker som er alkoholforgiftet i forhold til andre forgiftninger. Her taler han for at alle mennesker har rett på omsorg og respekt, og at vi som medmennesker har et ansvar å gi den respekten og omsorgen til alle. I denne sammenheng vil jeg også trekke inn prekenen *Født blind*¹⁵⁶, der han går nærmere inn på hvordan vi kan se på andre mennesker ved Guds hjelp. Poenget i denne prekenen er at vi alle trenger hjelp til å se mennesker slik Gud ser de og at vi gjennom Guds øyne kan gi dem omsorg og kjærlighet. Begge disse eksemplene inneholder et viktig teologisk premiss i bakgrunnen som kalles nestekjærlighet, som vi blant annet finner i Matteus-evangeliet der det står: ”Du skal elske din neste som deg selv”¹⁵⁷. Dette premisset, nestekjærlighet, er svært viktig i den kristne tro generelt og det er derfor naturlig at det får en slik plass i Hallvard Rieber-Mohns sitt forfatterskap.

Et tema som jeg behandlet i min gjennomgang av epistler og prekener i de to foregående kapitlene var *Krig, vold og ondskap*. Dette temaet var til stede i mange av Hallvard Rieber-Mohn sine epistler og prekener, og i behandlingen av krig fikk han frem det teologiske premisset fred. Dette er viktig i Bibelen og Jesus tar selv opp fred i for eksempel Bergprekenen¹⁵⁸, der han sier: ”Salig er de som skaper fred, for de skal kalles Guds barn”¹⁵⁹. Dette fredsidealet ønsker Hallvard Rieber-Mohn å spre videre i epistler, prekener og bøker han skrev, og det har en stor plass i hans forfatterskap. En preken som han holdt ved en økumenisk gudstjeneste i forbindelse med Nobels Fredspris i 1977 er godt eksempel på hvor

¹⁵⁵ Rieber-Mohn, *Midt på treet*: s. 28-31

¹⁵⁶ Rieber-Mohn, *Menneske først – kristen så: Streiftog i evangeliet*: s. 75-79

¹⁵⁷ Matteus 22,39b

¹⁵⁸ Matteus 5-7

¹⁵⁹ Matteus 5,9

viktig fred er for han. Denne prekenen kalte han for *De som skaper fred*¹⁶⁰ og den tar utgangspunkt i deler av saligprisningene i bergprekenen som står Matteus 5,1-12. Disse saligprisningene passet godt til denne gudstjenesten som ble avholdt fordi ulike trossamfunn innen den kristne tro ønsket å be om fred og ære prisvinnerne Fredsfolket i Nord-Irland og Amnesty International¹⁶¹. Men i forbindelse med krig er det ikke kun fred i sag selv som opptar Hallvard Rieber-Mohn, han tar også opp tilgivelse. Dette er et viktig teologisk premiss og blir i hans forfatterskap ofte tatt opp i sammenheng med den andre verdenskrig som har en sentral rolle i hans forfatterskap. At akkurat denne krigen har en så sentral rolle er ikke så rart når en tenker på at Rieber-Mohn opplevde krigen selv og at denne krigen var en spesielt grusom krig. Det er likevel interessant at han tar opp tilgivelse i sammenheng med denne krigen, for mange har spurt seg om tilgivelse i den forbindelse i det hele tatt er mulig. I epistlene *Om skyld*¹⁶² og *Gjort er gjort*¹⁶³ omtaler han boken *Solsikken* som er skrevet av hans store forbilde, jøden Simon Wiesenthal. I denne boken problematiserer Simon Wiesenthal spørsmålet om skyld og tilgivelse, og han kommer frem til at han i beste fall kan tilgi det han selv ble utsatt for. Han skriver at det ikke er mulig for han å tilgi de forbrytelser begått mot hans folk. Det å tilgi det han selv var utsatt for, var for han vanskelig nok og Hallvard Rieber-Mohn viser forståelse for det når han skriver: ”Menneskes skyld er så stor, at den kan ikke mennesker tilgi”¹⁶⁴. Gjennom dette sitatet får han frem en av vanskelighetene med tilgivelse, nemlig at ingen mennesker kan tilgi på andres vegne. Simon Wiesenthal spør seg selv; ”hvordan kan han tilgi på deres[jødene] vegne?”¹⁶⁵ Og svarer seg selv med:

”Det kan ingen. Det kan ikke Røde Kors. Det kan ikke FN. Vi trenger visst Gud – den ufattelige – for å greie det helvete vi skaper for hverandre.”¹⁶⁶

På tross av menneskenes vanskeligheter med å tilgi, ligger det en mulighet til det gjennom Gud. Men for menneske alene er tilgivelse en av de vanskeligste handlinger. I sammenheng med tilgivelse, er det naturlig å behandle menneskers evne til empati og medlidenhet. Både empati og medlidenhet er viktige teologiske premiss og har fått en plass i Hallvard Rieber-Mohn sine prekener og epistler. I epistelen *Pieta*¹⁶⁷ står medlidenhet på dagsorden, og den tar

¹⁶⁰ Rieber-Mohn, *Alvorets glede: Nye streiftog i evangeliet*: s. 120-123

¹⁶¹ Rieber-Mohn, *Alvorets glede: Nye streiftog i evangeliet*: s. 8

¹⁶² Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"*: s. 15-18

¹⁶³ Rieber-Mohn, *Sideblikk*: s. 48-51

¹⁶⁴ Rieber-Mohn, *Sideblikk*: s. 50

¹⁶⁵ Rieber-Mohn, *Sideblikk*: s. 50

¹⁶⁶ Rieber-Mohn, *Sideblikk*: s. 50

¹⁶⁷ Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"*: s. 100-103

utgangspunkt i et av Hallvard Rieber-Mohns favoritt reisemål. Roma er hans favoritt reisemål og hver gang han er i Roma må han alltid besøke Peterskirken først. Det er også i Peterskirken at utgangspunktet for epistelen ligger, nemlig Michelangelos statue av Jomfru Maria som holder Jesu døde kropp i favnen sin. Denne statuen bærer det flotte navnet Pieta, som på betyr medlidenhet. Denne statuen ble forsøkt ødelagt av en ung Ungarer, som foran menigheten slo løs på den med en hammer. Han ble selvsagt arrestert, og straffet for sin handling. Men fengselet fikk han besøk av en katolsk prest og sjelesørger som stilte han spørsmålet: ”Min venn, hvorfor har du det så vondt i livet, at du må ødelegge andre menneskers glede?”¹⁶⁸ I denne prestens tiltale av gutten, som min venn og hans ønske om å samtale med han, ligger det veldig mye medlidenhet. Dette viser godt hva medlidenhet egentlig er og derfor er epistelen et godt eksempel på hvordan Hallvard Rieber-Mohn får frem viktige teologiske premisser i møte med dagsaktuelle hendelser. Disse eksemplene jeg har kommet med, er bare noen få av mange som finnes i hans forfatterskap. Jeg har villet vise hvordan han gjennom sin gode penn har fått frem disse teologiske premissene, i epistler i aviser og tidskrift så vel som prekener han holdt for menigheten. Uavhengig av om det er i epistler og prekener hadde han den egenskap at han i og gjennom dagsaktuelle hendelser fikk frem viktige teologiske premisser.

¹⁶⁸ Rieber-Mohn, *Brev til "Ben"*: s. 103

6 Avslutning:

6.1 Hva jeg har gjort

I denne oppgaven har jeg vist hvordan Hallvard Rieber-Mohn sine to roller forholdt seg til hverandre. Jeg har vist dette gjennom aspekter ved hans journalistiske og homiletiske forfatterskap. Sammen med Hallvard Rieber-Mohn sine prekener og epistler har jeg gått inn i en pendlebevegelse mellom sakristi og arbeidsrom, og vist hvordan disse rommene belyser hverandre. Denne pendlebevegelsen har vært essensiell for å forstå hans to roller og det er i pendlingen mellom det dagsaktuelle og det evige forholdet mellom de to rollene ligger. Pendlingen foregår mellom det dagsaktuelle både i de enkelte delene av forfatterskapet som epistler og prekener og mellom de to sjangrene epistler og prekener. Skillet mellom de to rollene ligger i dette, litt kunstige, skillet mellom det dagsaktuelle og det evige. Hallvard Rieber-Mohn forholder seg i hovedsak til det dagsaktuelle i journalistikken og det evige i homiletikken. Men det er på ingen måte vanntette skott mellom disse og som jeg har vist i oppgaven pendler Hallvard Rieber-Mohn også mellom det dagsaktuelle og det evige i både hans epistler og prekener. Denne pendlingen mellom de to rollene og mellom det dagsaktuelle og det evige, har jeg vist at er til stede i epistlene og prekenene. Mitt hovedfokus for å vise dette har vært gjennom det tematiske, og jeg har gjennom min tematiske gjennomgang av epistlene og prekenene vist at det er likheter mellom dem. I begge disse uttrykksformene ligger mye av underliggende teologiske premisser, samtidig som de begge har et dagsaktuelt uttrykk.

Jeg har også fått vist at hans to roller forholdt seg til hverandre gjennom å åpne ulike dører. At hans rolle som pater og munk i Den katolske kirke gav ham et forum der han fikk utøve sin journalistiske gave og dermed åpnet dørene til en journalistisk karriere. Og at hans journalistiske karriere åpnet dørene for han til NRK, der han som pater fikk mulighet til å være radiopredikant. Dette viser at hans pendling ikke kun var mellom de to rollene, men også mellom de fysiske arenaene. Han fikk mulighet til å operere på en arena både som journalist og som pater. Men det er også viktig å påpeke enheten som var mellom hans to roller, en enhet som hans publikum så. Han ble hele tiden oppfattet som pater og journalist, ikke pater eller journalist. Virket som journalist og pater gav han en identitet som kan sammenlignes med kentauren, for selv om han var en pendler ble han oppfattet som begge rollene samtidig.

6.2 Lukke sirkelen:

I begynnelsen av denne oppgaven satte jeg i gang en pendelbevegelse der jeg gjennom oppgaven har vært i denne pendlingen. Jeg har pendlet mellom epistler og prekener, mellom det dagsaktuelle og evige og jeg har pendlet mellom Hallvard Rieber-Mohn sine to roller. Denne pendlingen startet en sirkel og nå er det på tide å lukke sirkelen med en slags konklusjon. Problemstillingen jeg begynte med så slik ut:

Hvordan kom rollene som pater og journalist til å prege hverandre i Hallvard Rieber-Mohns forfatterskap og virke?

Et slikt spørsmål kan ikke konkluderes i et enkelt svar med to streker under svaret, men spørsmålet er blitt gjennom helheten av oppgaven. Samtidig kommer behovet for å lukke sirkelen og komme med en konklusjon. Som svar på dette spørsmålet, om hvordan rolle kom til å prege hverandre, ser jeg det som naturlig å skrive at rollene preget hverandre på mange ulike måter. De danner, som han skrev selv, en pendelbevegelse mellom hverandre og sakristi og arbeidsrom belyser hverandre. Tilknytningspunktene mellom hans to roller er mange, og kan derfor ikke skilles helt nøyaktig fra hverandre. Et slikt skille ville vært unaturlig, for han var pater og journalist samtidig. Selv når han skrev prekener og forkynte Guds ord var journalisten i ham til stede, og på samme måte som pateren i ham var til stede da han skrev sine mange epistler i Arbeiderbladet eller Aktuell.

Jeg har også i denne oppgaven stilt to underspørsmål, i forlengelse av problemstillingen. Det første av underspørsmålene har ordlyden:

På hvilken måte kan vi gjennom hans epistler og prekener finne uttrykk for at all menneskelig streben er "veier til evangeliet"?

Dette har jeg drøftet og behandlet i oppgaven og kommet frem til at det i Hallvard Rieber-Mohn sine prekener og epistler er mange uttrykk for at menneskelig streben er veier til evangeliet. Det har jeg blant annet vist gjennom hans forståelse av Gud som til stede og aktiv i menneskers liv, og da spesielt gjennom metaforen med Gud som en usynlig tråd gjennom livet. Det er i form av denne usynlige tråden at Gud er til stede i menneskelig streben og på den måten leder mennesker til evangeliet. Jeg har også valgt å se på dette spørsmålet i

henhold til Hallvard Rieber-Mohn selv. Der det i hans forfatterskap og virke også er en klar indikasjon på at hans menneskelige streben for mange er veier til evangeliet. Dette skjer i han pendling mellom det dagsaktuelle og det evige, der han i møte med dagsaktuelle temaer i sine epistler også ofte behandler kristne temaer og teologiske premisser. På den måten forkynner han Guds ord og evangeliet gjennom hans menneskelige streben, nettopp fordi han var katolsk pater i den sekulære samfunnsdebatten. Det andre og siste underspørsmålet jeg stilte, fikk denne ordlyden:

Hvordan kommer underliggende teologiske premisser frem når han i sine epistler og prekenes kommenterer dagsaktuelle samfunnsspørsmål?

Dette underspørsmålet har jeg også behandlet i denne oppgaven og kommet frem til at slike underliggende teologiske premisser kommer frem på mange ulike måter. Jeg ser det ikke som nødvendig å nevne alle måter disse premissene kommer frem på, fordi jeg har behandlet det grundigere i kapittel 5. Men det som er viktig å nevne i forhold til dette spørsmålet er at disse teologiske premissene i stor grad kommer frem i lys av dagsaktuelle temaer, hendelser og lignende. Hallvard Rieber-Mohn bruker ofte slike dagsaktuelle temaer og hendelser som en innfallsvinkel på ulike teologiske premisser. Dette gjør han både i prekenene og i epistlene og det var åpenbart viktig for ham å være i denne pendlingen mellom det dagsaktuelle og det evige. Disse teologiske premissene som var viktige for ham, får stor plass både i sakristiet og på arbeidsrommet.

Da jeg nå skal lukke sirkelen og avslutte denne oppgaven så er det vanskelig å komme med en konklusjon. Men sirkelen må lukkes og de svarene jeg har gitt får stå igjen som konklusjon. Det viktigste jeg ønsker å formidle med denne oppgaven er at det var et nært forhold mellom Hallvard Rieber-Mohn sine to roller som pater og journalist. Han var virkelig en journalist av Guds nåde på flere måter. For det første var han det fordi han helt åpenbart hadde talent og gudegave til å skrive. Men han var også en journalist av Guds nåde på grunn av sitt nære forhold til Gud. Han var i sin gjerning som journalist også munk og pater, og arbeidsrommet hans ble alltid belyst av sakristiet. En livets urolig pendler kalte han seg, men som leser opplever jeg ikke den uroligheten. For meg har denne pendlingen, mellom hans to roller og mellom det dagsaktuelle og det evige, i hans forfatterskap fremstått som en sikker pendling med et klart budskap. Dette budskapet var hans positive syn på mennesket og hans tro på Guds nåde.

6.3 Åpne perspektiv:

Jeg har i denne oppgaven vært mest opptatt av Hallvard Rieber-Mohn sine to roller som journalist og pater, og har skrevet lite om han som dominikaner munk. Og som jeg skrev litt om i den historiske introduksjonen er denne ordenen en utadvendt munkeorden. Derfor ønsker jeg å åpne dette som et perspektiv for videre tenkning. Ligger det noe i den dominikanske arven som fikk en mann som Hallvard Rieber-Mohn til å få en så markant rolle i norsk kultur og åndsliv? Dette spørsmålet har jeg ikke forsøkt å besvare i min oppgave, men det er et veldig interessant spørsmål som kan være med gi et større og utvidet bilde av Hallvard Rieber-Mohn. Samtidig som et slikt perspektiv nok må åpnes i bredere forstand og se på flere dominikanermunkers utøvende rolle. I den forbindelse er det et navn som jeg ønsker å trekke frem, nemlig den nå avdøde Arnfinn Haram, som også var en aktiv samfunnsdebattant. Jeg har selv ikke lest noe av det han har skrevet, men kjenner til hans aktive avisskriving i både Klassekampen og Vårt Land. Og på tross av at det er mange ulikheter mellom han og Hallvard Rieber-Mohn, finnes det også noen likheter som kan være interessante å se på. Denne likheten tenker jeg kommer av at de to deler den dominikanske spiritualitet. En slik spiritualitet fremholder studier og bønn som viktige aspekter ved munketjenesten. Men studiene er ikke først og fremst for studienes del, men studiene er et verktøy for å kunne forkynne Guds ord.¹⁶⁹ Det er i denne kombinasjonen av å være innadvendt og utadvendt som kjennetegner denne munkeordenen. Og derfor tenker jeg at ut fra min egen oppgave er det interessant å gi stafettpinnen videre. En stafettpinne som innbærer og fortsette å se på det unike virket til Hallvard Rieber-Mohn og andre dominikanske munkere. Men gjøre det gjennom å ta utgangspunktet i dominikansk spiritualitet og se hvilke konsekvenser den spiritualiteten får for disse munkene og paternes liv og virke. Denne stafettpinnen gis videre fordi jeg ser på dominikansk spiritualitet som et viktig aspekt ved Hallvard Rieber-Mohn, som jeg dessverre ikke har hatt mulighet til å ta fatt i innenfor min avgrensede oppgave. Derfor er det et ønske og en oppfordring fra meg om at noen lar seg inspirere til å ta tak i denne stafettpinnen.

¹⁶⁹ Murray, *The wine of Dominican Spirituality – A drink called happiness*: s. 79

7 Litteraturliste:

7.1 Bøker:

- Bastiansen, Henrik G. og Dahl, Hans Fredrik *Norsk Mediehistorie* Oslo: Universitetsforlaget 2003
- Bibelselskapet *Bibelen* Oslo: Bibelselskapet 2011
- Dahl, Hans Fredrik (Red.) *Norsk presses historie 1-4 (1660-2010) – Bind 4: Norske aviser fra A til Å* Oslo: Universitetsforlaget 2010
- Gilje, Nils og Grimen, Harald *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi* Oslo: Universitetsforlaget 1993
- Gran, John W, Gunnes, Erik og Langslet, Lars Roar (Red.) *Den Katolske Kirke i Norge - Fra kristningen til i dag* Oslo: Aschehoug 1993
- Jønsson, Bjørg (Red.) *Pateren – En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn* Oslo: H. Aschehoug & Co 1983
- Langslet, Lars Roar (Red.) *Veivisere: ni norske profiler* Oslo: Pax forlag 2009
- Murray, Paul: *The New Wine of Dominican Spirituality – A Drink Called Happiness* London/New York: Burns & Oates 2006
- Raulin, Albert: “*Journaliste par la grâce de Dieu: le frère Hallvard Rieber-Mohn*” i *Des hommes de presse, Éditeurs et journalistes. Collection « Mémoire Dominicaine » N° 5* Paris: Cerf 1994
- Rieber-Mohn, Hallvard *Alvorets Glede: Nye streiftog i evangeliet* Oslo: Ansgar Forlag 1978
- Rieber-Mohn, Hallvard *Brev til "Ben"* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag 1973
- Rieber-Mohn, Hallvard *Menneske først – Kristen så: Streiftog i evangeliet* Oslo: St. Olav Forlag 1976
- Rieber-Mohn, Hallvard *Midt på treet* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag 1972
- Rieber-Mohn, Hallvard *Sideblikk* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag 1970
- Rieber-Mohn, Hallvard *Småvarmt og brennhett* Oslo: Ansgar Forlag 1981
- Rieber-Mohn, Hallvard *Sten på sten* Oslo: Aschehoug 1982
- Ringdal, Nils Johan: *Kardinaler og kremmere: norske forleggere gjennom hundre år: Den norske forleggerforening 1895-1995* Oslo: Den norske forleggerforeningen 1995

7.2 Internettreferanser:

- 1 http://stolavforlag.no/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=2
Hentet ut 23. Oktober 2012.
- 2 billigbøker. () I Store norske leksikon. Hentet fra: <http://snl.no/billigbøker>
Hentet ut 15. Oktober 2012
- 3 Hallvard Rieber-Mohn – utdypning (Norsk biografisk leksikon). () I Store norske leksikon. Hentet fra: http://snl.no/.nbl_biografi/Hallvard_Rieber-Mohn/utdypning
Hentet ut: 14. Desember 2012